

DAY — **01**

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2022	III	04	1030	J-701	(E)
Art, Sci, Comm. Move					
ENGLISH (01)					
Time : 3 Hrs.		(15 Pages)		Max. Marks : 80	

Important instructions :

- (1) Each activity has to be answered in complete sentence/sentences. Answers written in only one word will not be given complete credit. Only the correct activity number written in case of options will not be given any credit.
- (2) Web diagrams, flow charts, tables etc. are to be presented exactly as they are with answers.
- (3) In point 2 above, only the words written without the presentation of activity format/design, will not be given credit. Use of colour pens/pencils etc. is not allowed. (Only blue/black pens are allowed.)
- (4) Multiple answers to the same activity will be treated as wrong and will not be given any credit.
- (5) Maintain the sequence of the Sections/Question Nos./Activities throughout the activity sheet.

SECTION - I : PROSE

**(Reading for Comprehension, Language Study,
Summary and Mind Mapping)**

Q. 1. (A) Read the extract and complete the activities given below : (12) [16]

At a corner of Sixth Avenue electric lights and cunningly displayed wares behind plateglass made a shop window

attractive. Soapy took a stone and dashed it through the glass. People came running, round the corner, a policeman in the lead. Soapy stood still with his hands in his pockets, and smiled at the sight of brass button.

“Where’s the man that done that ?” inquired the officer agitatedly.

“Don’t you think that I might have had something to do with it?” said Soapy, with a friendly voice, as one greets good fortune.

The policeman refused to accept Soapy even as a clue. Men who smash windows do not remain to chat with the police. They take to their heels. The policeman saw a man half-way down the block running to catch a car. With drawn club he joined in the pursuit. Soapy, with disgust in his heart, drifted along, twice unsuccessful.

On the opposite side of the street was a restaurant of no great pretensions. It catered to large appetites and modest purses. Its crockery and atmosphere were thick; its soup and napery thin. Into this place Soapy betook himself without challenge. At a table he sat and consumed beefsteak, flapjacks, doughnuts and pie. And then he told the waiter the fact that the minutest coin and himself were total strangers.

“Now, get busy and call a cop,” said Soapy. “And don’t keep a gentleman waiting.”

“No cop for you,” said the waiter, with a voice like butter cakes and an eye like the cherry in the Manhattan cocktail. “Hey, Con!”

Neatly upon his left ear on the callous pavement two waiters pitched Soapy. He arose, joint by joint, as a carpenter’s rule opens, and dusted his clothes. Arrest seemed

now but an elusive dream. The island seemed very far away. A policeman who stood before a drugstore two doors away laughed and walked down the street.

A1. True / False : (2)

Read the following sentences and state whether they are true or false. Correct the false statements and rewrite them.

- (a) Soapy broke the glass of the shop window.
- (b) Nobody heard the breaking of the glass window.
- (c) The policeman chased Soapy.
- (d) Soapy did not run away from the place.

A2. Rearrange : (2)

Rearrange the following statements in order of their occurrence in the extract.

- (a) The policeman refused to accept Soapy even as a clue.
- (b) Soapy took a stone and dashed it through the glass.
- (c) "Now, get busy and call a cop," said Soapy.
- (d) Soapy, with disgust in his heart, drifted along twice unsuccessful.

A3. Guess : (2)

Read the following sentences and write down what it means.

- (a) "Don't you think that I might have had something to do with it?"
- (b) He told the waiter the fact that the minutest coin and himself were total strangers.

A4. Personal response : (2)

Suppose you are a manager of a hotel, a poor boy has taken dinner in the hotel and then he found, he has not enough money to pay the bill. Describe how you will react in the situation.

A5. Language study : (2)

(i) On the opposite side of the street was a restaurant of no great pretensions.

(ii) Men who smash windows do not remain to chat with the police.

(Make the above sentences simple)

A6. Vocabulary : (2)

Match the following words in column 'A' with their meanings in column 'B'.

Column 'A'

Column 'B'

(a) gibberish

(i) magic

(b) enchantment

(ii) meaningless speech

(c) arrest

(iii) threw

(d) pitched

(iv) nab

B1. Grammar / Language Study (Non-Textual Grammar) — (3)

Do as directed :

(i) We can accept our life gracefully.

(Rewrite using modal auxiliary showing 'compulsion')

(ii) As I entered the post office, the Post Master presented me with a telegram.

(Begin the sentence with "No sooner.....")

(iii) The mother looks after her child.

(Make it a rhetorical question)

B2. Spot the error in the given sentence and rewrite the correct sentence.

(i) Summers in Delhi are extreme hot. (1)

Q. 2. (A) Read the extract and complete the activities given below : (12) [18]

“I don’t believe in taking the right decisions. I take decisions, I take decisions and then make them right.” One of them make them right. One of the Ratan Tata’s inspiring words which made me dream beyond shadows. I feel fortunate that I discovered him in the early stage of my life and now I am using his teachings to mould my future the way I want.

Even though Ratan Tata was born in a very posh family of India, he never took money and power for granted. He graduated from Riverdale country from New York, Ratan Tata began his career in the Tata Group working on the shop floor of Tata Steel. After working for almost 10 years he was appointed as the director-in-charge of the National Radio and Electronics Company Limited (NEL.CO) in order to help its struggling finances. He worked hard building a better consumer electronics division but the economic recession and union strikes prevented him from achieving success and this success helped Tata to be appointed as the chairman of the Tata Group of companies. He started with a very basic job in his father’s company and today he owns a billion dollar company.

The tag of greatness does not come without making any sacrifices and this tag on Ratan Tata suits to its best.

Tata group launched its passenger car Tata Indica in the year 1998 but Tata Indica was a failure in its first year and the experiment seemed to be failing. Many people started

advising Ratan Tata that he should sell the passenger car business. Ratan Tata also agreed to this and a proposal was given to Ford, they showed interest too. The three-hour meeting at Ford headquarters in Detroit, chairman of Ford (Bill Ford) said to Ratan Tata, "Why did you enter in the passenger car business when you were not knowing of it. It will be a favour if we buy this business from you."

Ratan Tata decided to move back home. While travelling he was very tense as the feeling of being insulted was on his mind. After earlier failures, Tata Motors did well with its business of passenger cars but in the same period, Ford did very bad. In 2008 when Ford was on its way of bankruptcy, Tata Group offered Ford to buy its luxury car brand, Jaguar Land Rover. Ford arrived in Mumbai for the meeting. In the meeting, Bill Ford said to Ratan Tata, you are doing a big favour for us by buying- Jaguar-Land Rover is now owned by Tata Group and is currently making profits.

A1. Rewrite the following sentences as per their occurrence in the extract : (2)

- (a) He was appointed as the Director-in-charge of the National Radio and Electronics Company Limited.
- (b) Tata Group launched its passenger car 'Tata Indica' in the year 1998.
- (c) Bill Ford said to Ratan Tata, "You are doing a big favour for us by buying Jaguar-Land Rover."
- (d) He graduated from Riverdale country from New York.

A2. Explain : (2)

The writer says, "I don't believe in taking right decisions, I take decisions and then make them right."

A3. Give reasons : (2)

Ratan Tata decided to sell his passenger car business.

A4. Personal Response : (2)

Right decision at the right time is important success.
Express your opinion.

A5. Grammar : (2)

Do as directed.

(i) He worked hard building a better consumer electronics division.

(Rewrite the sentence using the infinitive form of the underlined word)

(ii) Tata Group launched the passenger car Tata Indica.

(Rewrite it beginning with 'The passenger car Tata Indica.....')

A6. Vocabulary : (2)

Give antonyms.

(i) Profit

(ii) Prevent

(B) Summary Writing : (3)

Write a summary of the above extract with a suitable title with the help of the given points/hints.

Ratan Tata's early career — early setback in passenger car business — his meeting with Bill Ford — his success in passenger car business — purchase of Ford's Land Rover and Jaguar.

(C) Mind Mapping :

(3)

Develop a Mind-Mapping using your ideas and concepts to develop the topic 'Proper Time Management.'

- (i) Using the title connect your thoughts
- (ii) Use your own design for branching and general structure
- (iii) Try making 2-3 main and 2-3 subbranches

SECTION - II : POETRY

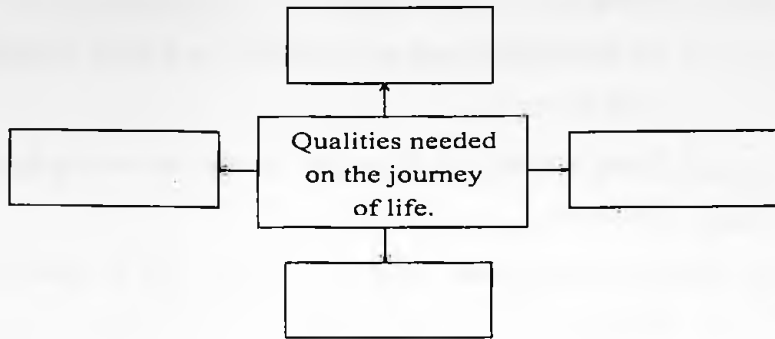
(Poetry and Appreciation)

Q. 3. (A) Read the extract and complete the activities given below : (10) [14]

Afoot and light-hearted I take to the open road,
Healthy, free, the world before me,
The long brown path before me leading wherever I choose.
Henceforth I ask not good fortune,
I myself am good fortune,
Henceforth I whimper no more, postpone no more, need nothing,
Done with indoor complaints, libraries, querulous criticisms,
Strong and content I travel the open road.
The earth, that is sufficient,
I do not want the constellations any nearer,
I know they are very well where they are,
I know they suffice for those who belong to them.
Still here I carry my old delicious burdens,
I carry them, men and women, I carry them with me
wherever I go,
I swear it is impossible for me to get rid of them in return.

- A1. Complete the web diagram about the qualities needed on the journey of life : (2)

- A2. Analyse the line- I asked not good fortune, I myself am good fortune. (2)
- A3. Personal response :
Explain the importance of long path / road in man's life. (2)
- A4. Poetic Device :
Identify and explain the figure of speech in the following line.
Still here I carry old delicious burdens. (2)
- A5. Poetic creativity :
Complete the given lines using your imagination. (2)
There is no way leading back.
I move forward .....
- (B) Appreciation : (4)
Read the given extract and write an appreciation of the poem using the following points.
Is anybody happier because you passed his way?
Does anyone remember that you spoke to him today?
This day is almost over, and its toiling time is through;

Is there anyone to utter now a kindly word of you?

Did you give a cheerful greeting to the friend who came along?

Or a churlish sort of "Howdy" and then vanish in the throng?

Were you selfish pure and simple as you rushed along the way,

Or is someone mighty grateful for a deed you did today?

Can you say tonight, in imparting with the days that's slipping fast,

That you helped a single brother of the many that you passed?

Is a single heart rejoicing over what you did or said;

Does a man whose hopes were fading now with courage look ahead?

Points : (i) Title of the poem, name of the poet.

(ii) Theme

(iii) Poetic devices, language

(iv) Values

(v) Your opinion about the poem.

SECTION - III

(Writing Skills)

Q. 4. (A) Complete the activities as per the instructions given below : (4) [16]

- (1) You are Gopal, a receptionist, in the office of a company manufacturing garments. A sales manager Mr. Deshmukh visited and handed over the sales report to

be submitted to the general manager who was busy attending a meeting.

Mr. Deshmukh : Hellow! I am here to submit the available sales report to the General Manager.

Gopal : I am sorry but the General Manager is in the meeting. Can you leave a message for him along with the reports?

Mr. Deshmukh : Sorry, I have to leave immediately to collect the other reports. Please inform the General Manager, that I had to leave immediately and I will see him in the evening at 5:30 P.M. with other reports. Thank you.

As a receptionist draft a virtual message for the General Manager.

OR

(2) Statement of Purpose :

You are so much interested in fashion designing. You have also participated in the various competitions and have shown your talent. Your friend is assisting you to make the career in fashion designing.

Draft a statement of purpose that will help you to get admission for the course in fashion designing at M. Rajeshwar College Arts, Hubli, Karnataka.

OR

(3) Group Discussion :

You along with your friends Sujit, Rohit and Kishor

discussing their likes and dislikes. But all are fascinated with the reading habit. Write a short group discussion in the form of dialogue telling the importance of reading for enhancing knowledge.

(B) Attempt 'Any One' of the following activities :

E-mail writing :

- (1) Imagine that you are a shopkeeper of gift articles. A customer had given order for purchasing articles but you have some difficulties for giving delivery in time due to shortage. Write an email to him/her apologising for the delay.

OR

Report Writing :

- (2) You are a representative of the N.S.S. unit of your college. Write a brief report of the camp in which various social activities including cleanliness have been conducted by all the participants.

OR

Interview Questions :

- (3) Imagine that you have met with the topper in M.P.S.C. Examination. You wish to interview of him / her to know his/her journey of success. Prepare a set of 8 to 10 questions to be asked.

(C) Attempt 'Any One' of the following activities :

Speech Writing :

- (1) You wish to take part in the elocution competition which is organised by your college cultural committee. Prepare a speech on the topic "Mask for safety".

OR

(2) Compering :

On the occasion of the inaugural function of 'Sports Day' you have been the responsibility to comperere : Draft a script of the same. Use the following points.

- Brief introduction
- Lighting the lamp / Inauguration
- Welcome the guests
- Chief guest's address
- Vote of thanks

OR

Expansion of Idea :

(3) Expand the following idea by using the points – 'Time and tide wait for none'.

- Meaning of the proverb
- Importance of time
- Proper time management
- Add your own points

(D) Attempt 'Any One' of the following activities : (4)

Film Review :

(1) Write a review of a film which you liked most with the help of following points.

- Story / Theme
- Producer / Director
- Special features of direction
- Characters : Conflict
- Music / Dance / Songs / Photography etc.
- Your opinion

OR

Blog writing :

- (2) Write a blog in appropriate format on “Necessity of Social awareness” regarding cleanliness /Hygiene in about 100 to 150 words .

OR

Appeal :

- (3) Prepare an appeal to inculcate the habit :
- Slogans
  - Use persuasive appeal
  - Its necessity for development

SECTION - IV

(LITERARY GENRE - NOVEL)

Q. 5. (A) Complete the activities given below as per the instructions : (4) [16]

- (i) Match the following items from column-A with those from the column-B : (2)

Column 'A'	Column 'B'
(a) Murasaki Sikibu	(i) The Pilgrim's Progress
(b) Jonathan Swift	(ii) Gulliver's Travels
(c) John Bunyan	(iii) Raja Mohan's Wife
(d) Bankim Chandra Chattopadhyay	(iv) Tale of Genji

- (ii) Pick the odd word out : (2)
- (a) Amit Ghosh, Vikram Seth, Henry Fielding, Amita Desai.
- (b) plot, novella, setting, theme

(c) place, time, climate, epistolary

(d) horror, mystery, picaresque, thriller

(B) Answer in about 50 words the questions given below: **(4)**

(i) Describe how Ricky Braithwaite manage to bring about a change in the behaviour of his students. **(2)**

(ii) How does Mr. Braithwaite manage to increase the cultural exposure of the class? **(2)**

(C) Answer the following : **(4)**

(i) Describe how Fix, the detective creates problems for Mr. Fogg arresting him for bank robbery and how Mr. Fogg tries to solve the problem. **(2)**

(ii) In what way was Mr. Fogg's final winning the wager connected with Aouda? **(2)**

(D) Answer the questions given below : **(4)**

(i) Describe how Sherlock Holmes discovered the connection between Miss Morstan receiving precious pearls with Major Sholto. **(2)**

(ii) How does the mystery of Bartholomew's murder lead Holmes to track down small? **(2)**

DAY — 02

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2021

IX

18

1030

J-502

(H)

HINDI (04)

Time : 3 Hrs.

(12 Pages)

Max. Marks : 80

कृतिपत्रिका

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएँ :

- (१) सूचना के अनुसार गद्य, पद्य, विशेष अध्ययन तथा व्यावहारिक हिंदी की कृतियों में आवश्यकता के अनुसार आकृतियों में ही उत्तर लिखना अपेक्षित है।
- (२) सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग कीजिए।
- (३) आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।
- (४) व्याकरण विभाग में पूछी गई कृतियों के उत्तरों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - १. गद्य (अंक-२०)

कृति १ (अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

ऊपर की घटना को बारह बरस बीत गए। जगत में बहुत-से परिवर्तन हो गए। कई बस्तियाँ उजड़ गईं। कई वन बस गए। बूढ़े मर गए। जो जवान थे; उनके बाल सफेद हो गए।

अब बैजू बावरा जवान था और राग विद्या में दिन-ब-दिन आगे बढ़ रहा था। उसके स्वर में जादू था और तान में एक आश्चर्यमयी मोहिनी थी। गाता था तो पत्थर तक पिघल जाते थे और पशु-पंछी तक मुग्ध हो जाते थे। लोग सुनते थे और झूमते थे तथा वाह-वाह करते थे। हवा रुक जाती थी। एक सम्राट् बैँध जाता था।

एक दिन गुरु हरिदास ने हँसकर कहा- “वत्स! मेरे पास जो कुछ था, वह मैंने तुझे दे डाला। अब तू पूर्ण गंधर्व हो गया है। अब मेरे पास और कुछ नहीं, जो तुझे दूँ।”

बैजू हाथ बाँधकर खड़ा हो गया। कृतज्ञता का भाव आँसुओं के रूप में बह निकला। चरणों पर सिर रखकर बोला-“महाराज! आपका उपकार जन्मभर सिर से न उतरेगा।”

हरिदास सिर हिलाकर बोले-“यह नहीं- बेटा! कुछ और कहो। मैं तुम्हारे मुँह से कुछ और सुनना चाहता हूँ।”

बैजू -“आज्ञा कीजिए।”

हरिदास -“तुम पहले प्रतिज्ञा करो।”

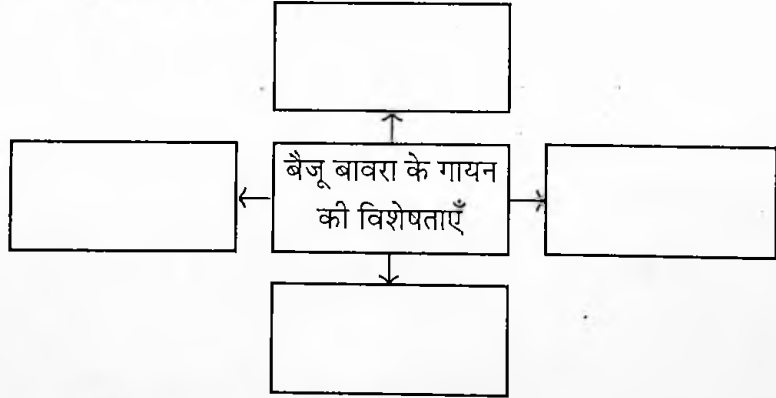
बैजू ने बिना सोच-विचार किए कह दिया -“मैं प्रतिज्ञा करता हूँ कि....”

हरिदास ने वाक्य को पूरा किया -“इस राग विद्या से किसी को हानि न पहुँचाऊँगा।”

बैजू का लहू सूख गया। उसके पैर लड़खड़ाने लगे। सफलता के बाग परे भागते हुए दिखाई दिए। बारह वर्ष की तपस्या पर एक क्षण में पानी फिर गया। प्रतिहिंसा की छुरी हाथ आई तो गुरु ने प्रतिज्ञा लेकर कुंद कर दी। बैजू ने होंठ काटे, दाँत पीसे और रक्त का घूँट पीकर रह गया। मगर गुरु के सामने उसके मुँह से एक शब्द भी न निकला। गुरु गुरु था, शिष्य शिष्य था। शिष्य गुरु से विवाद नहीं करता।

(१) संजाल पूर्ण कीजिए:

(२)

(२) (i) उपर्युक्त परिच्छेद से शब्द युग्म ढूँढ़कर लिखिए :

(१)

(१) —

(२) —

(ii) निम्नलिखित शब्द समूह के लिए परिच्छेद में से एक शब्द ढूँढकर लिखिए: (१)

(१) किसी अभीष्ट सिद्धि के लिए

किया जाने वाला कठोर व्रत —

(२) देवलोक में देवताओं के गायक —

(३) 'जीवन में गुरु का महत्त्व' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (२)

(आ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

एक अच्छी सहेली के नाते तुम उसकी पारिवारिक पृष्ठभूमि का अध्ययन करो। अगर लगे कि वह अपने परिवार से कटी हुई है तो उसकी इस टूटी कड़ी को जोड़ने का प्रयास करो। जैसे तुम मुझे पत्र लिखती हो, उससे भी कहो; वह अपनी माँ को पत्र लिखे। अपने घर की, भाई-बहनों की बातों में रुचि लें। अपनी समस्याओं पर माँ से खुलकर बात करें और उनसे सलाह लें। यदि उसकी माँ इस योग्य न हो तो वह अपनी बड़ी बहन या भाभी से भी बातचीत का सिलसिला जोड़कर वह अपनी समस्या से अकेले जूझने से निजात पा सकती है। नहीं तो तुम तो हो ही। ऐसे समय वह तुम्हारी बात न सुने, तुम्हें झटक दे, तब भी उसकी वर्तमान मनोदशा देखकर तुम्हें उसकी बात का बुरा नहीं मानना है। उसका मूड देखकर उसका मन टटोलो और उसे प्यार से समझाओ।

एक शुभचिंतक सहेली के नाते ऐसे समय तुम्हें उसे इसलिए अकेला नहीं छोड़ देना है कि वह तुम्हारी बात नहीं सुनती या तुम्हारी बात का बुरा मानती है। तुम साथ छोड़ दोगी तो वह और टूट जाएगी। अकेली पड़कर वह उधर ही जाने के लिए कदम बढ़ा लेगी, जिधर जाने से तुम उसे रोकना चाहती हो। यहीं पर तुम्हारे धैर्य और संयम की परीक्षा है।

(१) कृति पूर्ण कीजिए : (२)

सुगंधा की सहेली को यह करना चाहिए :

(i) →

(ii) →

(iii) →

(iv) →

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में आए हुए समानार्थी शब्द ढूँढकर लिखिए : (२)

- (i) कोशिश —
- (ii) छुटकारा —
- (iii) सखी —
- (iv) प्रेम —

(३) 'भाई-बहन का रिश्ता अनूठा होता है' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (२)

(इ) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए (कोई दो): (६)

- (१) 'आदर्श बदला' कहानी के शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।
- (२) 'पाप के चार हथियार' निबंध का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- (३) 'क्लोरो फ्लोरो कार्बन (सी.एफ.सी.) नामक यौगिक की खोज प्रशीतन के क्षेत्र में क्रांतिकारी उपलब्धि रही।' स्पष्ट कीजिए।

(ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए (कोई दो): (२)

- (१) सुदर्शन जी का मूल नाम लिखिए।
- (२) कन्हैयालाल मिश्र 'प्रभाकर' जी के निबंध संग्रहों के नाम लिखिए।
- (३) कन्हैयालाल मिश्र 'प्रभाकर' जी की भाषाशैली।
- (४) आशारानी व्होरा जी के लेखन कार्य का प्रमुख उद्देश्य लिखिए।

विभाग - २. पद्य (अंक-२०)

कृति २ (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

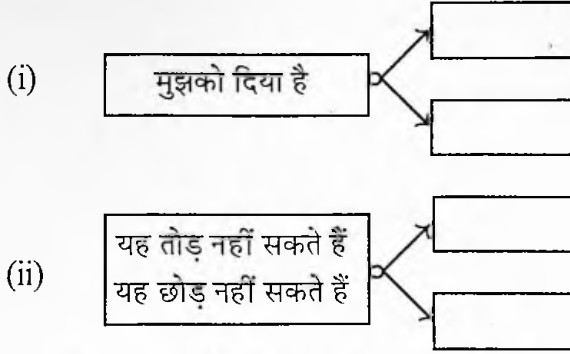
तुमने विश्वास दिया है मुझको,
मन का उच्छ्वास दिया है मुझको।
मैं इसे भूमि पर सँभालूँगा,
तुमने आकाश दिया है मुझको।

सूत्र यह तोड़ नहीं सकते हैं,
तोड़कर जोड़ नहीं सकते हैं।
व्योम में जाएँ, कहीं भी उड़ जाएँ,
भूमि को छोड़ नहीं सकते हैं।

सत्य है, राह में अंधेरा है,
 रोक देने के लिए घेरा है।
 काम भी और तुम करोगे क्या,
 बढ़ चलो, सामने अंधेरा है।

(१) कृति पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए पद्यांश में आए हुए विलोम शब्द ढूँढ़कर लिखिए :

(२)

- (i) अविश्वास —
- (ii) जोड़ —
- (iii) असत्य —
- (iv) उजाला —

(३) 'आत्मविश्वास ही मनुष्य की सफलता की कुँजी है' इस कथन के बारे में अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए।

(२)

(आ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

(६)

जो पावै अति उच्च पद, ताको पतन निदान।

ज्यों तपि-तपि मध्याहन लौं, अस्त होतु है भान॥

जो जाको गुन जान ही, सो तिहि आदर देत।

कोकिल अंबहि लेत है, काग निबौरी लेत॥

आप अकारज आपनो, करत कुबुध के साथ।

पाय कुल्हाडी आपने, मारत मूरख हाथ॥

कुल कपूत जान्यो परै, लखि सुभ लच्छन गात ।

होनहार बिरवान के, होत चीकने पात ।।

(१) कारण लिखिए : (२)

(i) अविवेक के साथ किया गया कार्य स्वयं के लिए हानिकर सिद्ध होता है-

(ii) कोयल को आम और कौए को निबोरी मिलती है -

(२) निम्नलिखित शब्दों में उपसर्ग लगाकर नया शब्द तैयार कीजिए : (२)

(i) पूत -

(ii) बुध -

(iii) कारज -

(iv) आदर -

(३) 'ज्ञान की पूँजी बढ़ानी चाहिए' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (२)

(इ) निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर 'पेड़ होने का अर्थ' कविता का रसास्वादन कीजिए : (६)

(१) रचनाकार का नाम (१)

(२) पसंद की पंक्तियाँ (१)

(३) पसंद आने के कारण (२)

(४) कविता का केंद्रीय भाव (२)

अथवा

'गुरुनिष्ठा और भक्तिभाव से ही मानव श्रेष्ठ बनता है' इस कथन के आधार पर 'गुरुबानी' कविता का रसास्वादन कीजिए।

(ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए (कोई दो) : (२)

(१) त्रिलोचन जी के कोई दो काव्य संग्रहों के नाम लिखिए।

(२) दोहा छंद की विशेषता बताइए।

(३) गुरुनानक जी की भाषाशैली की कोई एक विशेषता लिखिए।

(४) डॉ. मुकेश गौतम जी की किसी एक रचना का नाम लिखिए।

कृति ३ (अ) निम्नलिखित काव्य पंक्तियों को पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

मैं इन्हें सुनकर कुछ भी नहीं पाती प्रिय,
सिर्फ राह में ठिठककर
तुम्हारे उन अधरों की कल्पना करती हूँ
जिनसे तुमने ये शब्द पहली बार कहे होंगे
मैं कल्पना करती हूँ कि
अर्जुन की जगह मैं हूँ
और मेरे मन में मोह उत्पन्न हो गया है
और मैं नहीं जानती कि युद्ध कौन-सा है
और मैं किसके पक्ष में हूँ

और समस्या क्या है

और लड़ाई किस बात की है

लेकिन मेरे मन में मोह उत्पन्न हो गया है

(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

(२)

कनुप्रिया युद्ध के बारे में यह नहीं जानती है	→ (i)	<input type="text"/>
	→ (ii)	<input type="text"/>
	→ (iii)	<input type="text"/>
	→ (iv)	<input type="text"/>

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में प्रयुक्त समानार्थी शब्द ढूँढ़कर

लिखिए :

(२)

(i) युद्ध	→	<input type="text"/>
(ii) प्यारा	→	<input type="text"/>
(iii) चित्त	→	<input type="text"/>
(iv) पथ	→	<input type="text"/>

(३) 'स्त्री-पुरुष समानता' के बारे में अपने विचार ४० से ५० शब्दों में लिखिए। (२)

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए : (४)

- (१) कनुप्रिया के मन में मोह उत्पन्न होने के कारण लिखिए।
- (२) राधा की दृष्टि से जीवन की सार्थकता को स्पष्ट कीजिए।

विभाग -४. व्यावहारिक हिंदी, अपठित गद्यांश और पारिभाषिक शब्दावली (अंक-२०)

कृति ४ (अ) निम्नलिखित का उत्तर लगभग १०० से १२० शब्दों में लिखिए : (६)

- (१) नेता द्वारा किए गए चुनाव प्रचार के दौरान चुनावी वचनों पर फीचर लेखन कीजिए।

अथवा

निम्नलिखित संवाद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए:

रिदिम : सर, पल्लवन में क्या विचार के साथ-साथ भाषा विस्तार पर भी ध्यान देना होता है?

अध्यापक : हाँ, बिलकुल सही प्रश्न पूछा! मैं इस पर आ ही रहा था। वैसे भी भाषा का विस्तार करना एक कला है। इसके लिए भाषा के ज्ञान के अलावा विश्लेषण, संश्लेषण, तार्किक क्षमता के साथ-साथ अभिव्यक्तिगत कौशल की आवश्यकता होती है। इसमें भी आख्याता के प्रत्येक अंश को विषयवस्तु की गरिमा के अनुकूल विस्तारित करना होता है। भाव विस्तार को भी पल्लवन कहा जाता है।

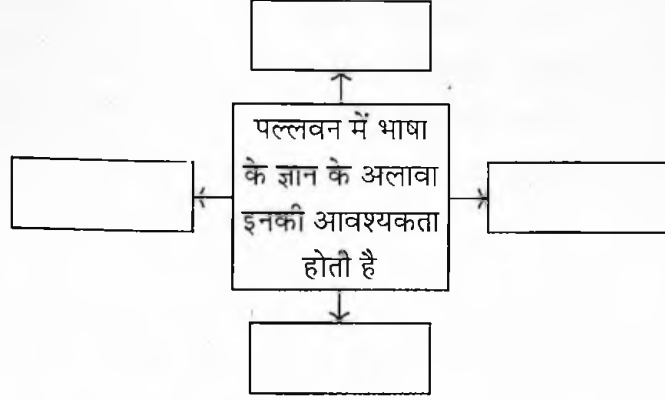
तन्वी : सर जी, क्या पल्लवन में भाव विस्तार के साथ-साथ चिंतन भी होता है?

अध्यापक : अच्छा प्रश्न पूछा तुमने। पल्लवन में भाव विस्तार के साथ चिंतन का स्थान भी महत्त्वपूर्ण होता है। संसार में जितने महान चिंतक, साहित्यिक विचारक हैं; उनके गहन चिंतन के क्षणों में जिन विचारों और अनुभूतियों का जन्म होता है; उसमें सूत्रात्मकता आ जाती है। सरसरी दृष्टि से पढ़ने पर उसका सामान्य अर्थ ही समझ में आता है, किंतु उसके सम्यक अर्थबोध एवं अर्थ विस्तार को समझने के लिए हमें उसकी गहराई में उतरना पड़ता है! ज्यों-ज्यों हम उस

गंभीर भाववाले वाक्यखंड, वाक्य या वाक्य समूह में गोता लगाते हैं, त्यों-त्यों हम उसके मर्मस्पर्शी भावों को समझने लगते हैं। अर्थात् छोटे-छोटे वाक्यों या वाक्य खंडों में बंद विचारों को खोल देना, फैला देना, विस्तृत कर देना ही पल्लवन है।

(१) संजाल पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्नलिखित शब्दों के वचन बदलकर लिखिए :

(२)

- (i) अच्छा —
- (ii) बच्चा —
- (iii) कहानी—
- (iv) कला —

(३) 'संघर्ष करनेवाला ही जीवन का लक्ष्य प्राप्त करता है।' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार स्पष्ट कीजिए।

(२)

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर ८० से १०० शब्दों में लिखिए :

(४)

- (१) सूत्र संचालन के विविध प्रकारों पर प्रकाश डालिए।
- (२) ब्लॉग लेखन से तात्पर्य लिखिए।

अथवा

सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए :

(१) पल्लवन : विवेक, बुद्धि और ज्ञान मानव की ..... संपदा है।

(१)

- (i) शारीरिक
- (ii) सामाजिक
- (iii) बौद्धिक
- (iv) आर्थिक

- (२) स्नेहा ने..... के पाठ्यक्रम के लिए प्रवेश लिया। (१)
- (i) चित्रकारिता (ii) पत्रकारिता
(iii) संगणक (iv) अभिनय
- (३) कार्यक्रम की सफलता ..... के हाथ में होती है। (१)
- (i) सूत्र संचालक (ii) वक्ता
(iii) श्रोताओं (iv) दर्शकों
- (४) आलेख (ब्लॉग) लेखन में इस बात का ध्यान रखना पड़ता है कि उसमें (१)
..... भाषा का प्रयोग हो।
- (i) विख्यात (ii) क्लिष्ट
(iii) आक्रामक (iv) मानक
- (इ) निम्नलिखित अपठित गद्यांश पढ़कर कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

वार्तालाप सुनकर वह लेटा हुआ लड़का खट से उठ बैठा। उसका चेहरा धूल और पसीने से म्लान और मलिन हो गया था, भूख और प्यास से निर्जीव।

वह एकदम बात करने वालों के पास आकर खड़ा हुआ। हाथ जोड़े, माथा जमीन पर टेका। चेहरे पर आश्चर्य और प्रार्थना के दयनीय भाव! कहने लगा, “हे विद्वानों! मैं मूर्ख हूँ। अनपढ़ देहाती हूँ। किंतु ज्ञान प्राप्ति की महत्वाकांक्षा रखता हूँ। हे महाभागों! आप विद्यार्थी प्रतीत होते हैं। मुझे विद्वान गुरु के घर की राह बताओ।”

पेड़-तले बैठे हुए दो बटुक विद्यार्थी उस देहाती को देखकर हँसने लगे। पूछा, “कहाँ से आया है?”

“दक्षिण के एक देहात से। पढ़ने-लिखने से मैंने बैर किया तो विद्वान पिताजी ने घर से निकाल दिया। तब मैंने पक्का निश्चय कर लिया कि काशी जाकर विद्याध्ययन करूँगा। जंगल-जंगल घूमता, राह पूछता, मैं आज ही काशी पहुँचा। कृपा करके गुरु का दर्शन करवाइये।”

अब दोनों विद्यार्थी जोर-जोर से हँसने लगे। उनमें से एक जो विदूषक था, कहने लगा, “देख बे, वो सामने सिंह द्वार है। उसमें घुस जा, तुझे गुरु मिल जायेगा।” कहकर वह ठठाकर हँस पड़ा।

- (१) निम्नलिखित कृति पूर्ण कीजिए : (२)

लड़का वार्तालाप करनेवालों
के पास इस तरह खड़ा हुआ → (i)
(ii)
(iii)
(iv)

- (२) निम्नलिखित शब्दों के लिंग बदलकर लिखिए : (२)
- (i) माताजी — (ii) विदुषी —
 (iii) लड़की — (iv) विद्यार्थिनी —
- (३) 'छात्र जीवन में अनुशासन का महत्त्व' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (२)
- (ई) निम्नलिखित में से किन्हीं चार पारिभाषिक शब्दों के हिन्दी शब्द लिखिए : (४)
- (१) Judge
 (२) Bond
 (३) Bye-law
 (४) Pay order
 (५) Record
 (६) Speed
 (७) Optic fibre
 (८) Auxiliary memory

विभाग -५. व्याकरण (अंक-१०)

- कृति ५ (अ) निम्नलिखित वाक्यों का कोष्ठक में दी गई सूचनाओं के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए (कोई दो): (२)
- (१) इसकी भी मौत आ गई।
 (पूर्ण वर्तमानकाल)
- (२) कौन मुझे कहानियाँ सुनाता है।
 (सामान्य भविष्यकाल)
- (३) उद्विग्नता और अधीरता से गानयुद्ध के समय की प्रतीक्षा की है।
 (अपूर्ण भूतकाल)
- (४) साँस लेने के लिए स्वच्छ हवा मिलना मुश्किल होता है।
 (अपूर्ण वर्तमानकाल)
- (आ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत अलंकारों के नाम पहचानकर लिखिए (कोई दो): (२)
- (१) उधो, मेरा हृदयतल था एक उद्यान - न्यारा।
 शोभा देतीं अमित उसमें कल्पना-क्यारियाँ भी ॥
- (२) मोती की लड़ियों से सुंदर, झरते हैं झाग भरे निर्झर।

- (३) जान पड़ता है नेत्र देख बड़े-बड़े।
हीरकों में गोल नीलम हैं जड़े ॥
- (४) एक म्यान में दो तलवारें, कभी नहीं रह सकती हैं
किसी और पर प्रेम पति का, नारियाँ नहीं सह सकती हैं ॥
- (इ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत रस पहचानकर उनके नाम लिखिए (कोई दो): (२)
- (१) सुडुक, सुडुक घाव से पिल्लू (मवाद) निकाल रहा है,
नासिका से श्वेत पदार्थ निकाल रहा है।
- (२) कहत, नटत, रीझत, खिझत, मिलत, खिलत, लजियात।
भरे भौन में करत हैं, नैननु ही सौं बात ॥
- (३) माला फेरत जुग भया, गया न मन का फेर।
कर का मनका डारि कै, मन का मनका फेर ॥
- (४) बिनु-पग चलै, सुनै बिनु काना।
कर बिनु कर्म करै, विधि नाना।
आनन रहित सकल रस भोगी।
बिनु वाणी वक्ता, बड़ जोगी ॥
- (ई) निम्नलिखित मुहावरों के अर्थ लिखकर वाक्यों में प्रयोग कीजिए (कोई दो): (२)
- (१) आँखें बिछाना
(२) मुट्ठी गर्म करना
(३) उल्टी गंगा बहाना
(४) चाँदी काटना
- (उ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए (कोई दो): (२)
- (१) सत्य की मार्ग सरल हैं।
(२) वर्तमान युग विग्यान और प्राद्योगिकी का युग है।
(३) यह मानव स्वास्थ्य के लिए हानीकारक होती है।
(४) वह स्वरग का अमरित है।

DAY — 03

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2021	IX	21	1030	J-510	(M)
MARATHI (02)					
Time : 3 Hrs.		(11 Pages)		Max. Marks : 80	

कृतिपत्रिका

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना :

- (१) आकलन कृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या किंवा चौकटी पेनाने व्यवस्थित काढाव्यात.
- (२) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखननियमानुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

विभाग १ - गद्य
----

[२०]

कृती १. (अ) पुढील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(८)

(१) कृती करा :

(२)

लेखिकेने पर्यटकाच्या नजरेतून

→ (य) .....

बघितलेली ठिकाणे

→ (र) .....

(२) चौकटी पूर्ण करा :

(य) तोलोलिंग फत्ते करणारे शिल्पकार -

(२)

(र) भारतीयत्वाचा सुगंध ल्यालेले -

लेह, नुब्रा व्हॅली, पॅगाँग लेक आणि शेवटी द्रास, कारगिल अशा अव्याहत प्रवासात सतत भेटणारे, भरभरून बोलणारे जवान. त्यांची लष्करी अदब; प्रांत, धर्म, जात, भाषा अशा कुठल्याही प्रतिबंधाचा स्पर्शही नसलेले, केवळ भारतीयत्वाचा सुगंध ल्यालेले, सरहद्दीवर ठाम उभे राहिलेले आपले जवान ! त्यांच्या शौर्याची, धाडसांची, खडतर साहसांची सतत आठवण राहावी, म्हणून सुरू केलेल्या मिशन लडाखचं हे शेवटचं पाचवं वर्ष ! भाग्यश्रीच्या आणि बरोबर आलेल्या प्रत्येकाच्या मनात ही संवेदना निर्माण झाली, हे त्याचंच फलित. 'याचसाठी केला होता अट्टाहास !' गेल्या पाच वर्षांत एक मात्र निश्चित जाणवलं, की तिथे गेल्यावर आपला अहंकार, बडेजाव आणि प्रतिष्ठितपणाची चढलेली पुटं निखळून पडताहेत. लडाखच्या भिन्न भिन्न दऱ्याखोऱ्यांत भन्नाट एकाकी, रौद्र आणि हिरवळीचा दुरान्वयानेही संबंध नसलेल्या कठीण भूप्रदेशात राहूनही ममत्व, बंधुभाव जपणाऱ्या, नाती जोडणाऱ्या आणि ती टिकवणाऱ्या सैनिकांना भेटलं, की 'आपली माणसं' भेटल्याचा गहिवर दाटून येत आहे. आपले सैनिक हे हिरे आहेत. त्यांना आपण जपलं पाहिजे. त्यांच्याबद्दल कृतज्ञ राहिलं पाहिजे. आम्ही पाच वर्ष रक्षाबंधनासाठी लडाखला गुप घेऊन येत आहोत. याचं प्रचंड अप्रूप वाटून ब्रिगेडिअर कुशल ठाकूर या सोहळ्यासाठी आणि आम्हांला भेटायला आवर्जून आले होते. १९९९मधील कारगिल युद्धाच्या वेळी कर्नल असलेले कुशल ठाकूर तोलोलिंग फत्ते करण्याच्या योजनेचे शिल्पकार होते. ते आमच्यासारख्या सामान्य माणसांना भेटायला येतात, याच्यापरता मोठा सन्मान तो कोणता ?

(३) स्वमत अभिव्यक्ती -

(४)

'आम्हांला सैनिक नावाचा माणूस कळू लागला,' या विधानाचा तुम्हांला कळलेला अर्थ लिहा.

किंवा

सैनिकांचे जीवन आणि सामान्य नागरिकांचे जीवन यांची तुलना तुमच्या शब्दांत करा.

(आ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(८)

(१) कृती करा :

(२)

डायनिंग टेबलजवळच्या खिडकीतून

लेखकाने पाहिलेली दृश्ये

→ (य) .....
→ (र) .....

(२) कारणे लिहा -

(२)

(य) लेखक हलकेच खिडकी उघडतो, कारण.....

(र) पाखरांचा चिवचिवाट अजून सुरू झालेला नसतो,

कारण.....

मी हलकेच उठतो. चूळ भरतो. डायनिंग टेबलजवळ येतो. त्याच्या जवळची खिडकी हलकेच उघडतो. रात्रीच्या नीरव शांततेची निद्रा भंग होऊ नये म्हणून. बाहेर पाहतो तो आसमंतात काळाकुळकुळीत अंधार दाटलेला. बागेतल्या सान्या झाडांचा, सान्या वेलींचादेखील डोळा लागलेला. त्यांच्यावरची पाखरंदेखील गाढ झोपलेली. त्यांचा चिवचिवाट अजून सुरू झालेला नसतो, कारण आता फक्त पहाटेचे तीन-साडेतीन तर बाजलेले असतात. का कुणास ठाऊक, ही वेळ मला फार आवडते. सारं जग साखरझोपेत असतं. सान्या चिंता-काळज्या मिटल्या-विरलेल्या असतात. मन कसं समेवर आलेलं असतं. मला वाटतं, आपलं खरंखुरं मन हेच असतं, जे सुखदुःखांच्या पलीकडे कुठंतरी दूर दूर गेलेलं असतं. आपलंच नव्हे तर या दुधाळ सायलीचंदेखील, जांभुळसर जॅक्रांडाचंदेखील, किरमिजी-निळसर-पिवळसर इवलाल्या इंद्रधनुष्यी फुलांच्या घाणेरीचंदेखील, पांढऱ्याशुभ्र नि रक्तचंदनो चाफ्याचंदेखील. या सान्यांमध्ये नि माझ्यामध्ये असं कोणतं बरं नातं आहे? कोणते रेशीमबंध आहेत? कोणती जवळीक आहे? केव्हा पहाट होते नि केव्हा मी या सान्यांना भेटतो, अशी असोशी मनाला का बरं लागून राहते? हे रेशीमबंध कुठं तरी आदिमत्वाकडे तर मनाला ओढून नेत नाहीत? मानवाला निसर्गाची जी ओढ युगानुयुगांपासून लागून राहिली आहे, ती या आदिम, ऋजू, स्नेहबंधनांमुळे तर नाही?.....

(३) स्वमत अभिव्यक्ती :

(४)

'मला वाटतं, आपलं खरंखुरं मन हेच असतं'.

वरील विधानाचा तुम्हांला कळलेला अर्थ स्पष्ट करा.

किंवा

निसर्ग आणि मानव यांच्यातील परस्पर संबंध तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

(इ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(४)

(१) विधाने पूर्ण करा :

(२)

(य) शाश्वत सत्य म्हणजे.....

(र) म्हणींचे पहिले वैशिष्ट्य.....

समाजाने जिवाभावाने जतन केलेले, रोजच्या जीवनाला पथदर्शक म्हणून पदोपदी उपयोगी पडणारे, समाजमन आणि समाजव्यवस्था, अभिरुची यांच्या चाळणीतून गळून खाली उरलेले शाश्वत सत्य म्हणजे आपल्या भाषेतील म्हणी होत. ते लोकधन आहे. ते लोकजीवनाचे दर्पण आहे. लोकजीवनाचा शाश्वत सारांश आहे. लोकसाहित्याला श्रीमंत करण्यात या म्हणींचे योगदान लक्षणीय आहे. अनुभवदर्शन, विचारदर्शन, स्वभावदर्शन व जीवनदर्शन घडविणाऱ्या या म्हणींचे पहिले वैशिष्ट्य असे, की या म्हणींतून त्या काळच्या समाजाचे समग्र आणि निर्दोष दर्शन घडते. गुण-अवगुण, व्यंग-विकृती, कंजूस-खर्चिक, कामांध नि धनांध, भूक-भोग, दिमाख-दिवाळं, विवेक-अविवेक, खादाड नि खुनशी अशा नाना वैशिष्ट्यांनी ओतप्रोत भरलेल्या म्हणींचा मोठा खच व्यवहारात झालेला असतो आणि स्वभावाबरोबरच समाजाचे जवळ जवळ परिपूर्ण दर्शन या म्हणींतून घडते. त्याचे महत्त्वाचे कारण म्हणजे यात कल्पिताचा आधार घेतलेला नसतो.

— डॉ. द. ता. भोसले

(२) कारणे लिहा :

(२)

(य) म्हणींचे योगदान लक्षणीय आहे, कारण.....

(र) समाजाचे परिपूर्ण दर्शन म्हणींतून घडते, कारण.....

कृती २. (अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा : (८)

(१) खालील अर्थाच्या ओळी कवितेतून शोधून लिहा : (२)

(य) अतोनात कष्टानंतर हिरव्या समृद्धीच्या स्वरूपात शिल्लक राहते.

(र) स्वतःचा जीवच जणू कांद्याच्या रोपाच्या रूपात लावते.

(२) खालील चौकटी पूर्ण करा : (२)

कवितेतील स्त्री करत असलेली कामे

(य)

(र)

सरी-वाफ्यात, कांद लावते

बाई लावते

नाही कांदं ग, जीव लावते

बाई लावते

काळ्या आईला, हिरवं गोंदते

बाई गोंदते

रोज मातीत, मी ग नांदते

बाई नांदते

फुलं सोन्याची, झेंडू तोडते

बाई तोडते

नाही फुलं ग, देह तोडते

बाई तोडते

घरादाराला, तोरण बांधते

बाई बांधते

रोज मातीत, मी ग नांदते

बाई नांदते

ऊस लावते, बेणं दाबते
बाई दाबते
नाही बेणं ग, मन दाबते
बाई दाबते
कांड्या-कांड्यांनी, संसार सांधते
बाई सांधते
रोज मातीत, मी ग नांदते
बाई नांदते

उन्हातान्हात, रोज मरते
बाई मरते
हिरवी होऊन, मागं उरते
बाई उरते
खोल विहिरीचं, पाणी शेंदते
बाई शेंदते
रोज मातीत, मी ग नांदते
बाई नांदते

(३) स्वमत अभिव्यक्ती : (४)

शेतकरी स्त्रियांच्या कष्टमय जीवनाचे वर्णन कवितेच्या आधारे लिहा.

(आ) खालील ओळींचा अर्थ लिहा : (४)

सत्त्व उतारा देऊन ।
अवघा सारिला तमोगुण ।
किंचित राहिली फुणफुण ।
शांत केली जनार्दनं ॥

(इ) खालीलपैकी कोणतीही एक कृती करा : (४)

काव्य सौंदर्य :

'त्याला आठवतं त्याच्याच शेजारीं
पाय मुडपून कसंबसं झोपलेलं एखादं मूल,
ज्याचं बालपण स्टेशनवरल्या बाकाएवढं,
आणि त्याची त्याला कल्पना असावी किंवा नसावी.'
वरील काव्यपंक्तींतील भावसौंदर्य स्पष्ट करा.

किंवा

Page 6

रसग्रहण :

'रंगुनी रंगांत साऱ्या रंग माझा वेगळा !

गुंतुनी गुंत्यांत साऱ्या पाय माझा मोकळा !

कोण जाणे कोटुनी ह्या सावल्या आल्या पुढे;

मी असा की लागतो ह्या सावल्यांच्याही झळा !'

वरील काव्यपंक्तींचे रसग्रहण करा.

विभाग ३ - साहित्यप्रकार : कथा

[१०]

कृती ३. खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(अ) (१) केवळ एका वाक्यात उत्तरे लिहा :

(२)

(य) कथेतील पात्रांचे वाचकांशी जवळीक साधण्यामार्गील कारण लिहा.

(र) कथानकाचे प्रयोजन लिहा.

कथाकार त्याच्या प्रतिभाशक्तीने एखाद्या घटनेत वास्तवाचे व कल्पनेचे रंग भरतो. हे करताना तो निसर्ग, समाज, सांस्कृतिक संदर्भ, वातावरण इत्यादी घटकांचे साहाय्य घेतो. या सर्व घटकांच्या मदतीने घटनामालिकेचे कथात्म साहित्यात रूपांतर होते; म्हणून कथेत 'घटना' हा महत्त्वाचा भाग ठरतो. कथेत या मूळ घटनेलाच 'कथाबीज' असे म्हणतात. कथानकात घटना, प्रसंग, पात्रांच्या कृती, स्वभाववैशिष्ट्ये, वातावरण इत्यादींचे तपशील हळुवारपणे उलगडत जातात. कथेत कथानकातील घटकांचे एकत्रीकरण केले जाते. या एकत्रीकरणातून कथेची मांडणी आकाराला येते. हे कथानक उलगडताना त्यातील प्रवाहीपणही जपले जाते. कथाकाराच्या मनात कथेच्या अनुषंगाने निर्माण झालेला भावाशय वाचकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी कथन करणे हे कथानकाचे प्रयोजन असते. पात्रचित्रण हा कथेचा महत्त्वपूर्ण घटक आहे. पात्रचित्रणातून कथेचा आशय पुढे पुढे जात राहतो. कथाकार एखाद्या पात्राची वृत्ती, कृती, उक्ती, भावना, विचार, कल्पना, संवेदना, जीवनदृष्टी, जीवनपद्धती इत्यादींच्या चित्रणातून त्या व्यक्तीची शब्दरूप प्रतिमा तयार

करत असतो. या शब्दरूप प्रतिमेला 'पात्र' असे म्हणतात. कथेतील पात्रांना वास्तवातील माणसांप्रमाणे रेखाटले जाते, म्हणून वाचकांची त्या पात्रांशी जवळीक साधली जाते. ही पात्रे कथाकाराची 'स्व' निर्मिती असते.

(२) कारणे लिहा : (२)

कथेत 'घटना' हा महत्त्वाचा भाग ठरतो, कारण -

(य) .....

(र) .....

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा : (६)

- (१) 'शोध' या कथेच्या नायिकेचे शब्दचित्र तुमच्या शब्दांत रेखाटा.
- (२) 'उत्तम डॉक्टर होण्यापेक्षा उत्तम नर्स होणे कठीण आहे,' या विधानाबाबत तुमचे मत स्पष्ट करा.
- (३) 'गढी' या शीर्षकाची समर्पकता पटवून द्या.
- (४) गावातल्या उचापती करणाऱ्या लोकांबद्दल तुमचे मत स्पष्ट करा.

विभाग ४ - उपयोजित मराठी

[१४]

कृती ४. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा : (४)

- (१) मुलाखतीचे प्रमुख हेतू तुमच्या शब्दांत लिहा.
- (२) माहितीपत्रकाचे स्वरूप विशद करा.
- (३) अहवाल लेखनाची कोणतीही 'दोन' वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (४) माहितीपत्रकाची भाषाशैली तुमच्या शब्दांत वर्णन करा.

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा : (१०)

- (१) 'मुलाखतीची पूर्वतयारी' खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :
पूर्वतयारीची गरज ..... ज्यांची मुलाखत घ्यायची त्यांची संपूर्ण माहिती
..... मुलाखतीचे उद्दिष्ट ..... लागणारा वेळ व श्रोतृवर्ग ..... मुलाखतीचे
माध्यम.

- (२) 'माहितीपत्रकाची गरज' खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :
सामान्य वस्तूंपासून मोठ्या वस्तूपर्यंत ..... विविध क्षेत्रे ..... 'माहिती'
हा उद्देश ..... ग्राहकांचा फायदा ..... लोकमत आकर्षित.
- (३) 'अहवाल लेखनाची वैशिष्ट्ये' खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा :
वस्तुनिष्ठता ..... सुस्पष्टता ..... विश्वसनीयता ..... सौपेपणा .....
शब्दमर्यादा ..... निःपक्षपातीपणा.
- (४) 'मुलाखतीचा समारोप' खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा :
भाषिक कौशल्ये ..... परिणामकारक निवेदन ..... अनपेक्षित समारोप
..... श्रोत्यांचा प्रतिसाद ..... मुलाखतीची यशस्विता.

विभाग ५ - व्याकरण व लेखन

[२०]

कृती ५. (अ) सूचनेनुसार कृती करा :

- (१) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)

पांढरा रंग सर्वांना आवडतो.

वरील वाक्याचे प्रश्नार्थक वाक्य ओळखा :

- (१) कोणाला आवडतो पांढरा रंग?
(२) पांढरा रंग कोणाला आवडत नाही?
(३) सर्वांनाच पांढरा रंग आवडतो का?
(४) कोणाकोणाला आवडतो पांढरा रंग?

- (२) सूचनेनुसार कृती करा : (१)

दवाखान्यात मोठ्या आवाजात बोलू नये.

वरील वाक्य होकारार्थी करा.

- (२) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)

'यथाशक्ती' या सामासिक शब्दातील समास ओळखा :

- (१) अव्ययीभाव समास
(२) तत्पुरुष समास
(३) द्वंद्व समास
(४) बहुव्रीही समास

(२) 'नीलकमल' या सामासिक शब्दातील समासाचे नाव लिहा. (१)

(३) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)

'आपली पाठ्यपुस्तके संस्कारांच्या खाणी असतात.'

वरील वाक्यातील प्रयोग ओळखून लिहा.

(१) कर्मणी प्रयोग

(२) कर्तरी प्रयोग

(३) भावे प्रयोग

(४) यांपैकी नाही

(२) योग्य पर्याय निवडा : (१)

भावे प्रयोग असलेले वाक्य शोधून लिहा.

(१) मुले प्रदर्शनातील चित्रे पाहतात.

(२) सैनिकांनी शत्रूस युद्धभूमीवर घेरले.

(३) कप्तानाने सैनिकांना सूचना दिली.

(४) तबेल्यातून घोडा अचानक पसार झाला.

(४) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)

मुंगी उडाली आकाशी

तिने गिळिले सूर्यासी !

वरील काव्यपंक्तीतील अलंकार ओळखून लिहा.

(१) अनन्वय

(२) अतिशयोक्ती

(३) अपन्हृती

(४) अर्थान्तरन्यास

(२) उपमान ओळखा : (१)

'अर्जुनासारखा पराक्रमी अर्जुनच.'

वरील वाक्यातील उपमान ओळखा.

(५) (य) योग्य पर्याय निवडा : (१)

'मन समेवर येणे'

वरील वाक्प्रचाराचा अर्थ खालील पर्यायांतून ओळखून लिहा :

- (१) मन चंचल होणे.
- (२) मनात उलथापालथ होणे.
- (३) मन शांत व एकरूप होणे.
- (४) मन शांत व निर्विकार होणे.

(२) 'मन समेवर येणे' या वाक्प्रचाराचा वाक्यात उपयोग करा. (१)

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० ते २५० शब्दांत निबंध

लिहा : (१०)

- (१) मी अनुभवलेली पहाट
- (२) मी शेतकरी बोलतोय
- (३) झाडे बोलू लागली तर.....
- (४) माझा आवडता कलावंत
- (५) भ्रमणध्वनी यंत्र (मोबाईल फोन) शाप की वरदान?

DAY — 06

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2022 III 10

1030

J-734

(E)

Arts.

LOGIC (47)

Time : 3 Hrs.

(7 Pages)

Max. Marks : 80

- Note:** (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.
(3) Whole statement should be written with answer for objective questions.
(4) Answer to each question should be written on a new page.

Q. 1. (A) Fill in the blanks using suitable words/terms from those given in the brackets : **[10]**

(1) The rule of addition is based on the basic truth table of _____ .

[conjunction / disjunction]

(2) An individual variable stands for _____ individual whatsoever.

[specific / any]

(3) In _____ proposition, the subject is undistributed, whereas the predicate is distributed.

[A / O]

(4) Syllogism has _____ terms.

[two / three]

(5) Observation is done under _____ settings.

[natural / artificial]

(6) Good hypothesis must be _____ .

[testable / non-verifiable]

(B) Give logical terms for the following :

(4)

(1) A variable which falls beyond the scope of a quantifier.

(2) An education in which the subject term and the predicate term are interchanged.

(3) The fallacy of observation consists in neglecting operative conditions.

(4) A guess work as to how facts are connected.

Q. 2. (A) State whether the following statements are True or False:

(6) [10]

(1) “ ~ ” is a monadic operator.

(2) A singular proposition makes an assertion about class.

(3) Obverse of ‘O’ proposition is ‘I’ proposition.

(4) Validity of syllogism depends upon the conclusion of an argument.

(5) A good observer should be impartial and unbiased.

(6) Hypothesis is an important stage in scientific investigation.

(B) Match the words in Group ‘A’ with those in Group ‘B’ :

(4)

Group ‘A’

Group ‘B’

(a) Always false

(1) Antecedent of the conclusion is assumed.

(b) Conditional proof

(2) Observation

(c) Material ground of induction

(3) Self - consistent

(d) Condition of good hypothesis

(4) Contingency

(5) Contradiction

Q. 3. (A) Use shorter-truth table method to state whether the following [12]
statement forms are tautologous or not (Any TWO) : (6)

(1) $\sim p \vee (p \supset q)$

(2) $p \supset (p \vee q)$

(3) $(p \vee p) = \sim p$

(B) Construct formal proof of validity by using conditional proof (C.P.) or indirect proof (I.P.) for the following arguments (Any TWO) : (6)

(1) (i) $\sim K \vee G$

(ii) $G \supset I$

(iii) $\sim I$ $\therefore \sim K$

(2) (i) $R \supset (Q \supset P)$

(ii) $S \supset R$

(iii) $T \supset Q$

(iv) $\sim P$ $\therefore S \supset \sim T$

(3) (i) $A \vee (B \supset C)$

(ii) $C \supset D$

(iii) $\sim D$

(iv) $B \vee E$ $\therefore \sim A \supset E$

Q. 4. (A) Give opposition of the following propositions as directed [12]
(Any THREE) : (6)

(1) Some doctors are not rich.

[Sub-contrary and Sub-altern]

(2) Diamonds are always precious.

[Contrary and Contradictory]

(3) Some chemicals are poisonous.

[Sub-altern and Contradictory]

(4) Not a single circle is triangle.

[Contradictory and Sub-altern]

(5) Some bags are pink.

[Sub-contrary and Sub-altern]

(B) Give Converse and Obverse of the following statements

(Any THREE) :

(6)

(1) All books are informative.

(2) Some children are naughty.

(3) Not a single paper is a pencil.

(4) Some arguments are not valid.

(5) No aeroplane is a boat.

Q. 5. (A) Give reasons for the following (Any TWO) :

(4) [12]

(1) Propositional function is neither true nor false.

(2) Converse of 'O' proposition is not possible.

(3) No conclusion can be drawn from two negative premises.

(B) Recognize with reasons the formal fallacies committed in the following categorical syllogisms (Any TWO) :

(4)

(1) All museums are historical sites.

All historical sites are monuments.

No skyscrapers are monuments.

Therefore no skyscrapers are historical sites.

(2) All lawyers are orators.

No lawyers are scientists.

Therefore no scientists are orators.

(3) Every story is entertaining.

Every folk song is entertaining.

Therefore every folk song is a story.

(4) No ripe fruit is sour.

Some oranges are not sour.

Therefore some oranges are not ripe fruits.

(C) Symbolize the following propositions using appropriate quantifiers and propositional functions given in the brackets

(Any FOUR) :

(4)

(1) All films are entertaining.

[Fx — x is a film]

[Ex — x is entertaining]

(2) Himalaya is a mountain.

[Mx — x is mountain]

[h — himalaya]

(3) Some flowers are beautiful.

[Fx — x is a flower]

[Bx — x is beautiful]

(4) Not a single pen is red.

[Px — x is a pen]

[Rx — x is red]

(5) Some ornaments are not expensive.

[Ox — x is an ornament]

[Ex — x is expensive]

(6) Sumit is a dentist and an actor.

[Dx — x is a dentist]

[Ax — x is an actor]

[S — Sumit]

Q. 6. (A) Explain the following terms (Any TWO):

(6) [12]

(1) Singular proposition.

(2) Draw a square of opposition of proposition and explain "Contrary" relation.

(3) Explain and draw any two figures of categorical syllogism.

(B) Construct formal proof of validity for the following

(Any TWO):

(6)

(1) (i) $(x) (Px \supset Sx)$

(ii) $(\exists x) (Px \cdot Lx)$

(iii) $Pa \quad \therefore (\exists x) (Sx \cdot Lx)$

(2) (i) $(x) (Mx \supset Nx)$

(ii) $(x) (Nx \supset Rx) \quad \therefore (x) (Mx \supset Rx)$

(3) (i) $(x) (\sim Ax \supset \sim Sx)$

(ii) $(x) (Jx \supset \sim Ax)$

(iii) $Jb \quad \therefore \sim Sb$

Q. 7. (A) Answer the following questions in brief (Any TWO):

(6) [12]

(1) 'Hypothesis is an important stage in scientific investigation.' Explain.

(2) Explain the fallacy of non-observation.

(3) 'Relevance is the condition of good hypothesis.' Explain with an example.

(4) Differentiate between observation and perception.

(B) Answer the following (Any ONE) : **(6)**

- (1) Explain any three factors of origination of hypothesis with examples.
- (2) What is observation? Explain any two conditions of good observation with examples.

DAY — **13**

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2022	III	19	1500	J-794	(E)
<i>Arts, sci</i> ECONOMICS (49)					
Time : 3 Hrs.		(8 Pages)		Max. Marks : 80	

- Notes :*
- (1) All questions are compulsory.
  - (2) Draw neat tables / diagrams wherever necessary.
  - (3) Figures to the right indicate full marks.
  - (4) Write answers to all main questions on new page.

Q. 1. (A) Complete the correlations : (5) [20]

- (i) Macro Economics : :: Micro Economics : Price theory
- (ii) Direct demand : Food and Mobiles :: : Land and Labour.
- (iii) Perfectly elastic demand : $E_d = \infty$ :: : $E_d = 1$.
- (iv) Output method : Product method :: : Factor cost method.
- (v) Personal income tax : :: Goods and service tax (GST) : Indirect tax.

(B) Give economic terms : (5)

- (i) Additional utility derived by a consumer from an additional unit consumed.

0	7	9	4
---	---	---	---

- (ii) Price being constant, demand falls due to unfavorable change in other factors.
- (iii) Revenue per unit of output sold.
- (iv) Period in which all factors of production are variable.
- (v) The gross market value of all final goods and services produced within the domestic territory of a country during a period of a year.

(C) Complete the following statements : (5)

- (i) Whole Economy is studied in _____.
  - (a) Micro Economics
  - (b) Macro Economics
  - (c) Econometrics
  - (d) Natural Sciences
- (ii) When percentage change in quantity demanded is less than percentage change in price, the demand curve is _____.
  - (a) Flatter
  - (b) Steeper
  - (c) Rectangular hyperbola
  - (d) Horizontal
- (iii) The cost incurred by the firm to promote sales _____.
  - (a) Total cost
  - (b) Average cost
  - (c) Marginal cost
  - (d) Selling cost

- (iv) Budget that consists of revenue receipts and revenue expenditure _____.
- (a) Capital budget
  - (b) Government budget
  - (c) Revenue budget
  - (d) Family budget
- (v) Purchase of goods and services from one country and selling them to another country is _____.
- (a) Entrepot trade
  - (b) Import trade
  - (c) Export trade
  - (d) National trade

(D) Assertion and reasoning questions : (5)

- (i) Assertion (A) : Marginal utility (MU) goes on diminishing.

Reasoning (R) : Total utility (TU) increases at diminishing rate.

Options :

- (a) Assertion (A) is true but Reasoning (R) is false.
- (b) Assertion (A) is false but Reasoning (R) is true.
- (c) Both statements A and R are true and R is the correct explanation of A.
- (d) Both statements A and R are true and R is not the correct explanation of A.

- (ii) Assertion (A) : With rising price, supply of a commodity falls.

Reasoning (R) : Seller earns more profit at higher price.

Options :

- (a) Assertion (A) is true but Reasoning (R) is false.
- (b) Assertion (A) is false but Reasoning (R) is true.

(c) Both statements A and R are true and R is the correct explanation of A.

(d) Both statements A and R are true and R is not the correct explanation of A.

(iii) Assertion (A) : Index number considers all factors.

Reasoning (R) : Index number is based on samples.

Options :

(a) Assertion (A) is true but Reasoning (R) is false.

(b) Assertion (A) is false but Reasoning (R) is true.

(c) Both statements A and R are true and R is the correct explanation of A.

(d) Both statements A and R are true and R is not the correct explanation of A.

(iv) Assertion (A) : Money market economises use of cash.

Reasoning (R) : Money market does not deal with financial instruments that are close substitutes of money.

Options :

(a) Assertion (A) is true but Reasoning (R) is false.

(b) Assertion (A) is false but Reasoning (R) is true.

(c) Both statements A and R are true and R is the correct explanation of A.

(d) Both statements A and R are true and R is not the correct explanation of A.

(v) Assertion (A) : International trade leads to division of labour and specialisation.

Reasoning (R) : India's national trade is not increasing.

Options :

(a) Assertion (A) is true but Reasoning (R) is false.

- (b) Assertion (A) is false but Reasoning (R) is true.
- (c) Both the statements A and R are true and R is the correct explanation of A.
- (d) Both the statements A and R are true and R is not the correct explanation of A.

Q. 2. (A) Identify and explain the following concepts (Any THREE): (6) [12]

- (i) Asha collected the information about the income of a particular firm.
- (ii) Ramesh's demand for salt remained unchanged inspite of a 10% rise in its price.
- (iii) Out of 4000 kgs of rice the farmer offered to sale 1000 kgs of rice in the market at ₹ 40 per kg.
- (iv) Shobha collected data regarding the money value of all final goods and services produced in the country for the financial year 2019-20.
- (v) Lucy deposited a lumpsum amount of ₹ 1,00,000/- in the Bank of India for the period of one year.

(B) Distinguish between (Any THREE): (6)

- (i) Slicing method and lumping method.
- (ii) Joint/complementary demand and competitive demand.
- (iii) Total revenue and marginal revenue.
- (iv) Price Index Number and Quantity Index Number
- (v) Internal debt and External debt.

Q. 3. Answer the following (Any THREE): [12]

- (i) Explain the scope of macro economics.
- (ii) Explain any four features of monopoly.
- (iii) Elaborate any four features of utility.
- (iv) Write any four practical difficulties in national income estimation.

- (v) Explain the Ratio method of measuring price elasticity of demand.

Q. 4. State with reasons whether you agree or disagree with the following statements (Any THREE) : [12]

- (i) There are no exceptions to the law of diminishing marginal utility.
- (ii) Supply curve of labour is backward bending.
- (iii) Price under perfect competition is decided by the interaction between demand and supply.
- (iv) Capital market plays an important role in India.
- (v) Balance of Payment is same as Balance of Trade.

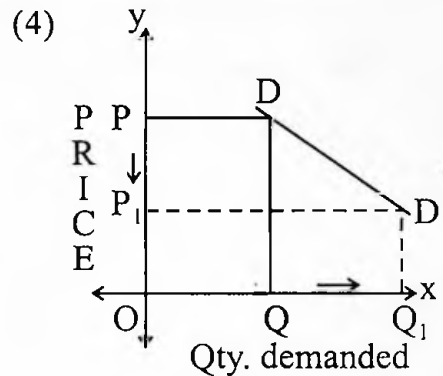
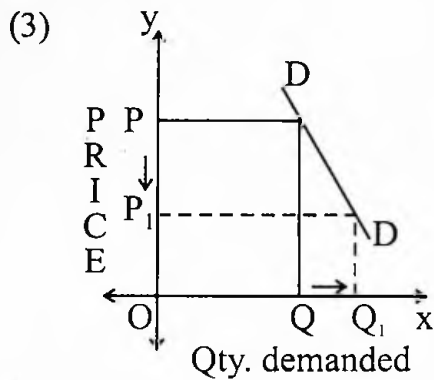
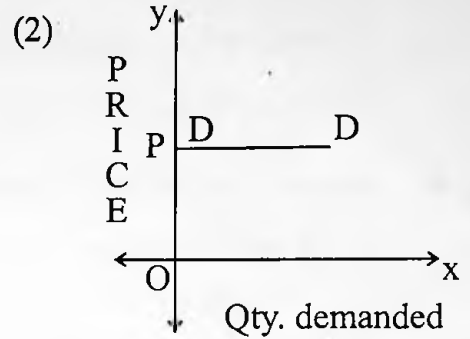
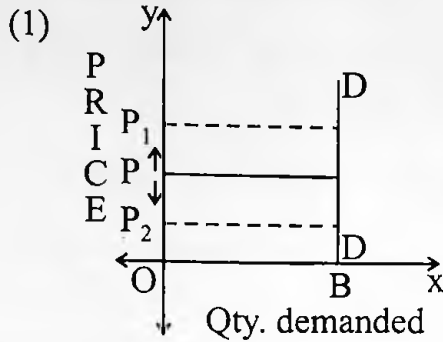
Q. 5. Study the following table, figure, passage and answer the questions given below it (Any TWO) : [8]

(i)

Components	₹ Crores
Consumption (C)	800/-
Investment (I)	700/-
Government Expenditure (G)	400/-
Net Export (X-M)	-150/-
Depreciation (D)	100/-

- (1) Calculate GDP (Gross Domestic Product) on the basis of above table. (2)
- (2) Calculate NDP (Net Domestic Product) on the basis of above table. (2)

(ii) Identify the price elasticity of demand from the following diagrams :

(iii) Commercial banks act as intermediaries in the country's financial system to bring the savers and investors together. They are profit seeking financial institutions. Due to bank nationalisation in 1969, there was increase in loan disbursement in urban and rural areas. Agriculture and retail traders started getting more loans. Those sectors which were not getting loans before 1969, started getting loans in post nationalisation period. After nationalisation of bank branch expansion took place. There has been diversification in the functions of banks. Commercial Banks are providing

different types of services like safe deposit lockers, D-mat facility, internet banking, mobile banking etc.

- (1) Write any two benefits of Bank nationalisation. (1)
- (2) Write various services provided by banks. (1)
- (3) Write your opinion about the above passage. (2)

Q. 6. Answer the following questions in detail (Any TWO) : [16]

- (i) Explain the concepts of variation and changes in demand with the help of diagrams.
- (ii) Explain the meaning of index number. Explain various steps involved in the construction of index number.
- (iii) Explain various sources of public revenue.

DAY — 15

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2022 III 22

1500

J-815

(E)

Arts

PHILOSOPHY (46)

Time : 3 Hrs.

(4 Pages)

Max. Marks : 80

- Note :* (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.
(3) Answer to every question must be started on a separate page.

Q. 1. (A) Fill in the blanks using appropriate words from those given in the brackets and rewrite the statements : **[20]**
(6)

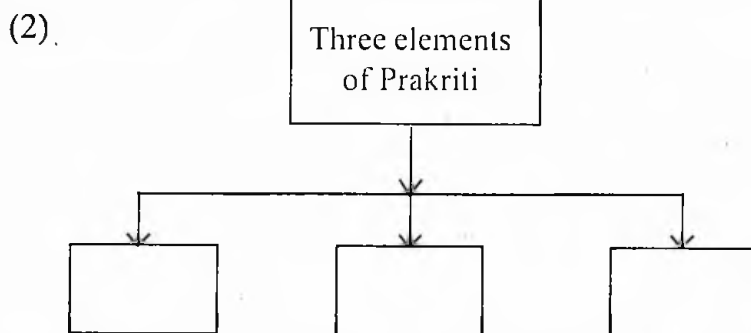
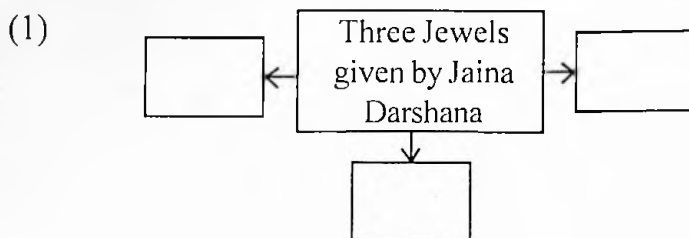
- (1) 'Entelechy' is a _____ word.
[Latin, Greek, English]
- (2) According to Charvaka when different material substances come together in a peculiar combination then _____ is manifested.
[intellect, consciousness, insight]
- (3) Descartes wanted to prove that _____ is wrong.
[Rationalism, Pragmatism, Scepticism]
- (4) _____ is the highest Purushartha.
[Moksha, Dharma, Artha]
- (5) _____ is the study of the laws of nature.
[Philosophy, Science, Religion]
- (6) _____ experiences include natural and man-made elements.
[Aesthetic, Imaginary, Mystical]

0 8 1 5

(B) Find the odd word/ pair out from following words/phrases and write it. (4)

- (1) Thales - Monist, Parmenides - Pluralist, Anaximenes - Monist, Heraclitus - Monist.
- (2) Descartes, Locke, Berkeley, Hume.
- (3) Rupa skandha, Vedana skandha, Asamskara skandha, Sandhya skandha.
- (4) Stones, Soil, Ores, Plants.

(C) Complete the following concept map/ table/flow chart : (6)

(D) Give philosophical terms used for the following : (4)

- (1) The term used in Jaina Darshana for the minutest particles of matter.
- (2) A means to attain prama.
- (3) A branch of philosophy which evaluates whether an action is morally good or bad, right or wrong.
- (4) A form of art in which appreciation is the main motive behind creativity and not the utility of thing.

Q. 2. Answer the following questions in 20 to 25 words each (Any FIVE) :

[10]

- (1) According to Leibniz what is monad?
- (2) What is Cosmology?

- (3) What is the nature of 'I' according to Advaita Vedanta?
- (4) Define inference.
- (5) What are the types of change given by Aristotle?
- (6) What is Bioethics?
- (7) What is cognitive perspective?

Q. 3. Write short notes on the following (Any THREE) :

[9]

- (1) Satkaryavada
- (2) Plato's notion of self (Soul)
- (3) Perception (Pratyaksha)
- (4) Artha Purushartha
- (5) Aesthetic Experience

Q. 4. (A) Distinguish between (Any TWO) :

(6) [16]

- (1) Cause and Effect.
- (2) Jaina's view of self and Charvaka's view of self.
- (3) Correspondence theory of truth and coherence theory of truth.
- (4) Visual Art and Audio Art.

(B) State with reason whether the following statements are true or false (Any FIVE) :

(10)

- (1) Leibniz is monist.
- (2) According to Nyaya metaphysics most of the objects in the world are divisible.
- (3) Sankhya Darshan do not accept the independent existence of soul.
- (4) The act of decorating is not confined only to humans.
- (5) According to Advaita Vedanta soul is body.
- (6) According to Charvaka Darshan, knowledge illuminates the object of knowledge in the manner in which a lamp illuminates objects in the world.
- (7) Human beings were just like other animals at the beginning of the journey of evolution.

Q. 5. Explain the following concepts/ statements in 80 to 100 words with examples (Any TWO) :

[10]

- (1) Fourfold theory of causation.
- (2) According to Bauddha Darshana, Continuity is not eternality or permanence.
- (3) Mind is a 'Tabula Rasa' means a clean slate.

Q. 6. Write a dialogue addressing the following philosophical concept/ problem/situation (Any ONE) :

[5]

- (1) The peculiarity of aesthetic experience is such that it is always pleasurable.
- (2) Write a dialogue between a teacher and a student about advantages and disadvantages of biotechnology.

Q.7 Answer any ONE question in 150 to 200 words :

[10]

- (1) Explain in detail Descartes' dualism and Spinoza's monism.
- (2) Explain in detail Ethics of Buddhism.

DAY — 20

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2022	III	28	1500	J-872	(E)
Arts					
HISTORY (38)					
Time : 3 Hrs.		(8 Pages)		Max. Marks : 80	

Instructions :

- (i) All questions are compulsory.
- (ii) Figures to the right side indicate full marks.
- (iii) Draw concept maps with pens in the answer sheet.
- (iv) Start a new question on a new page.

Q. 1. (A) Choose the correct alternatives and rewrite the statement : (6) [10]

- (1) In 1609 _____ made a modified telescope.

(a) John Key	(b) Copernicus
(c) Galileo	(d) Kepler
- (2) America's 'Declaration of Independence' was drafted by _____.

(a) George Washington	(b) Thomas Jefferson
(c) Lord Amherst	(d) Lord Cornwallis
- (3) 'Arya Samaj' was founded by _____.

(a) Raja Ram Mohan Roy	(b) Swami Dayanand Saraswati
(c) Ramaswamy Naikar	(d) Mahatma Phule
- (4) The license was given by England to the East India Company to trade with the eastern countries by _____.

(a) Sir George Oxenden	(b) Princess Braganza
(c) Queen Elizabeth	(d) Charles

0	8	7	2
---	---	---	---

- (5) The birth anniversary of Swami Vivekanand is observed as _____ .
- National Education Day
  - National Integration Day
  - National Youth Day
  - National Science Day

- (6) The first district in _____ to become 100% literate is Ernakulam.

(a) Kerala	(b) Gujarat
(c) Karnataka	(d) Tamil Nadu

- (B) Find the incorrect pair from every set in group B and write the correct ones : (4)

(1)	Group 'A'	Group 'B'
	(i) John Key	Flying Shuttle
	(ii) Samuel Crompton	Cotton gin
	(iii) Edmond Cartwright	Power loom
	(iv) James Watt	Steam Engine
(2)	Group 'A'	Group 'B'
	(i) Togoland	German Colony
	(ii) Egypt	British Colony
	(iii) Orange Free State	Dutch Colony
	(iv) Ivory Coast	Portuguese Colony
(3)	Group 'A'	Group 'B'
	(i) America	Woodrow Wilson
	(ii) England	Winston Churchill
	(iii) Germany	Hitler
	(iv) Italy	Linlithgow
(4)	Group 'A'	Group 'B'
	(i) Indian Council for Agricultural Research	To support research institutes of agricultural science
	(ii) Fazal Ali Commission	Commission for pollution control
	(iii) World Trade Organization	Opening the world for free trade
	(iv) Indian Science Congress Association	Promoting scientific environment in India

Q. 2. (A) Write names of historical places/persons/events: (4) [8]

- (1) Scientist who told the world that the centre of our planetary system is the 'Sun' and not the 'Earth'.
- (2) State which merged in India in 1975.
- (3) The founder of Azad Hind Sena.
- (4) The group of nations like England, France, Russia in the first world war.

(B) Choose the correct reason and complete the sentence : (4)

(1) Charles II leased Mumbai's port to the East India Company because _____

- (a) The king was going to receive more revenue from it.
- (b) The East India Company wanted Mumbai's port for the purpose of trade.
- (c) The expenditure for the maintenance exceeded the income earned.
- (d) Mumbai was too far away for the king to administer.

(2) The Nawab of Junagadh escaped to Pakistan because _____

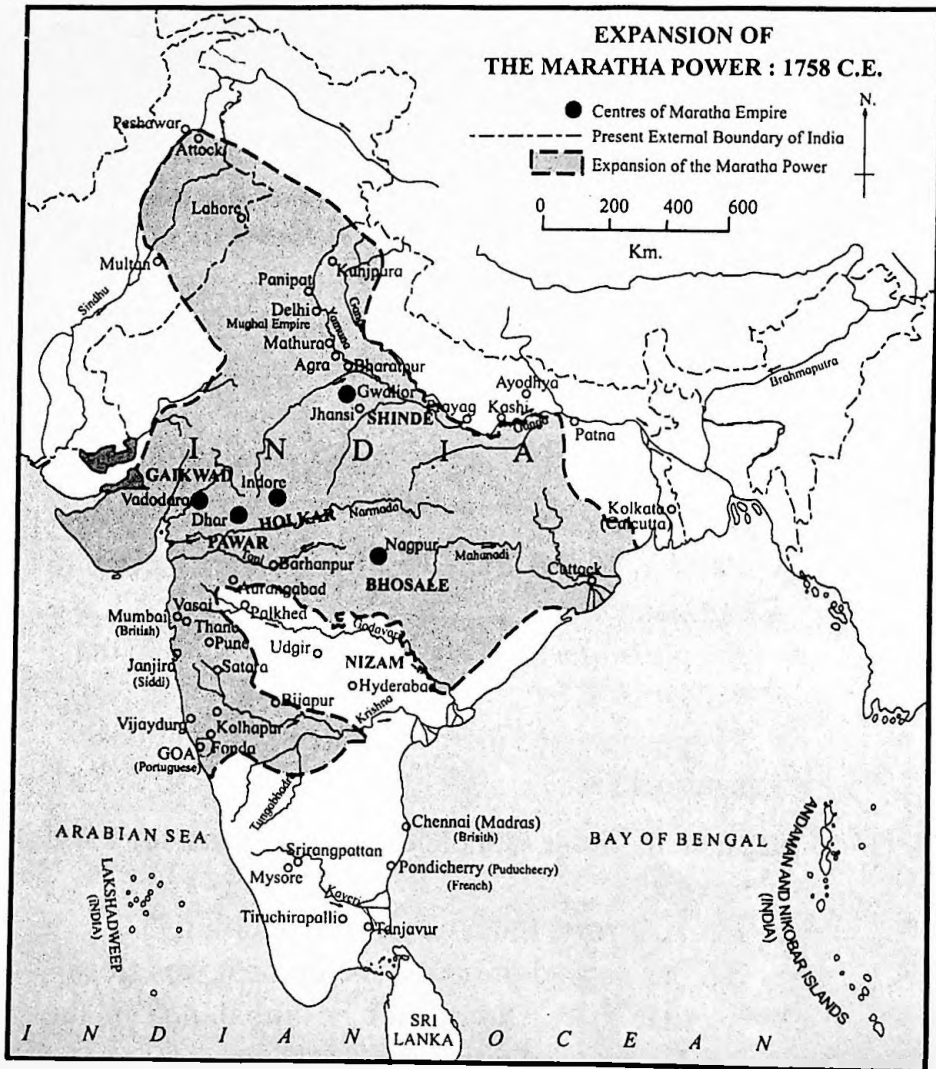
- (a) The Nawab was going to receive a large territory in Pakistan.
- (b) People of the Princely State were going to imprison him .
- (c) People of the Princely State had no faith in the Nawab.
- (d) People opposed merger and raised agitations against him.

(3) Independent India launched several plans for rural development _____

- (a) Because rural India was not developing.
- (b) Because speed of rural development was slow.
- (c) So that there should not be imbalance in the development of cities and rural areas.
- (d) Because there was no need of development of rural areas until then.

- (4) The Supreme Court issued an order of using CNG for public transport vehicles in Delhi because _____
- It was easier to use CNG.
  - CNG is easily available than petrol or diesel.
  - Centre for Science and Environment recommended it to reduce pollution.
  - The number of public transport vehicles is very less in Delhi.

Q. 3. (A) Observe the map and answer the questions based on it : (5) [13]

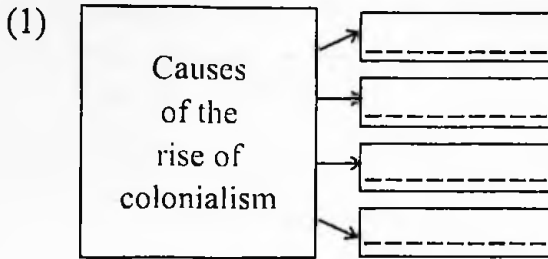

- Where did the French establish their colonies on the East Coast of India?
- Which power ruled the State of Nagpur?

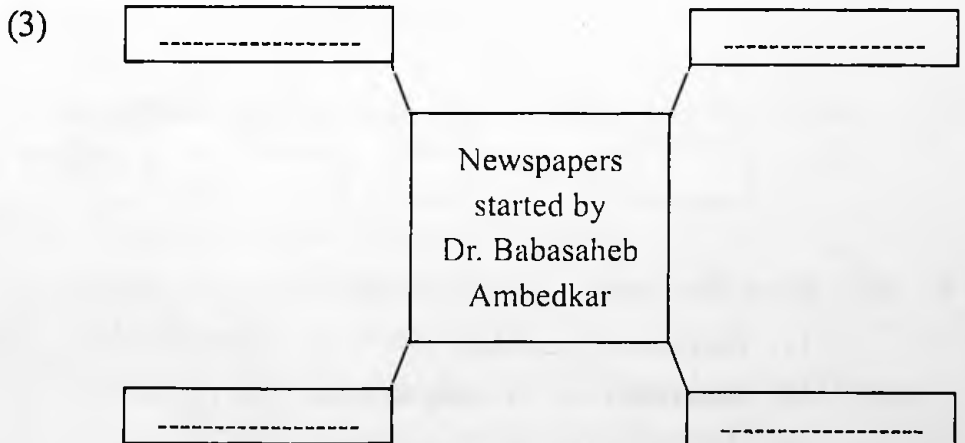
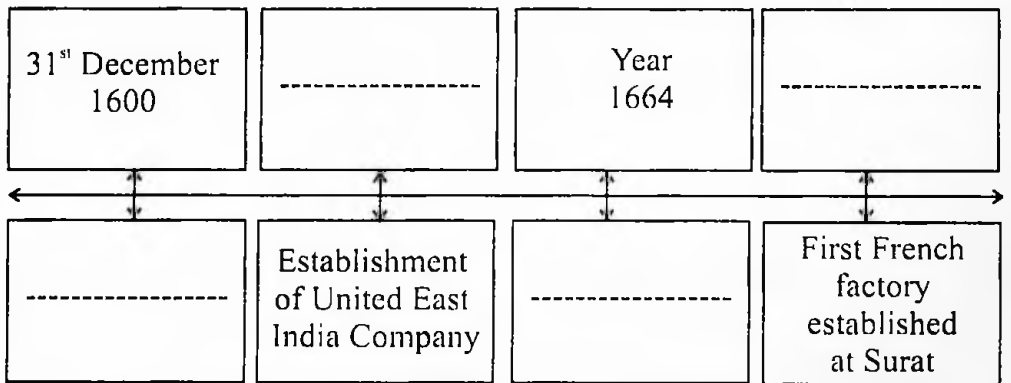
0 8 7 2

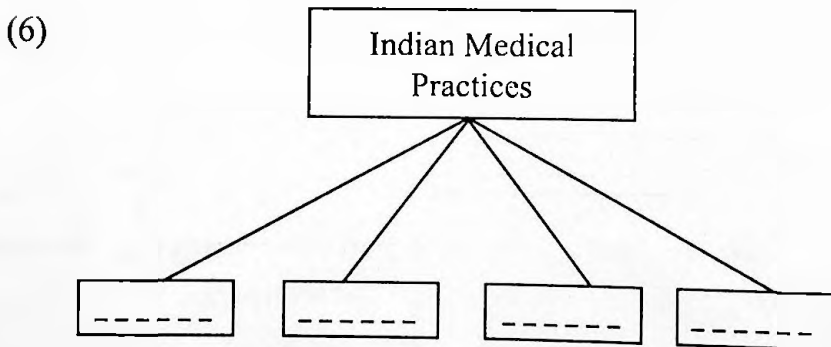
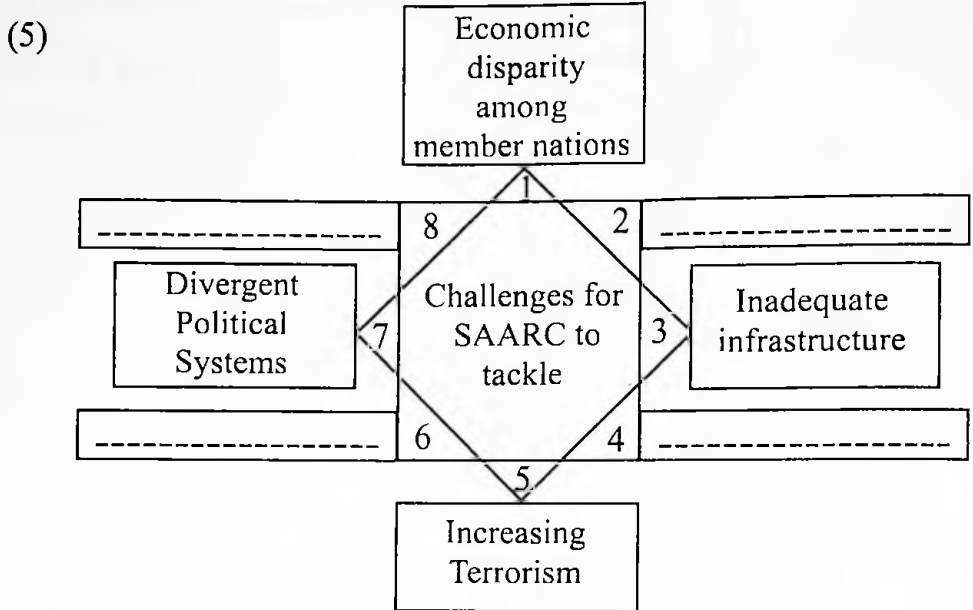
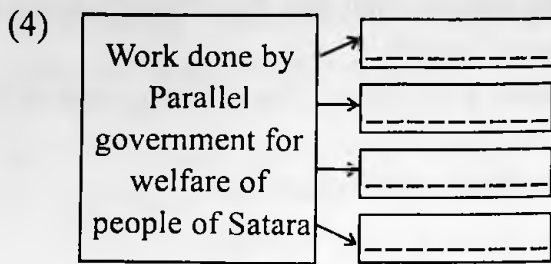
- (3) Where did the British establish their factory along the western coast of India?
- (4) Who established a colony on the western coast at Goa in India?
- (5) Who ruled the State of Gwalior?

(B) Complete the concept map (Any FOUR) : (8)

(2) Complete the given timeline regarding European Colonialism :

Q. 4. (A) Write short notes (Any THREE) :

(6) [15]

- (1) European Crusades
- (2) American war of Independence
- (3) War tactics of the Portuguese

- (4) Prarthana Samaj
- (5) Youth related policies of Government of India

(B) Explain the following statements with reasons

(Any THREE) :

(9)

- (1) Industrial Revolution began in England.
- (2) Policies adopted by Rajarshi Shahu Maharaj were progressive.
- (3) Princely State of Hyderabad merged in India.
- (4) India had to take part in both first and second world wars.
- (5) The Right to Information Act was implemented in India.

Q. 5. State your opinion (Any THREE) :

[9]

- (1) Portuguese had intolerant policies towards Indians.
- (2) According to Swatantryaveer Savarkar the Independence war of 1857 was the First War of Independence.
- (3) End of the Second World War created an environment in which the process of decolonization gained speed.
- (4) India always took stand against colonialism.
- (5) Everyone should take care of the places of tourism.

Q. 6. Answer the following questions in detail (Any TWO) :

[10]

- (1) How did Spain establish its colonies in America?
- (2) Write the information about the Quit India movement of 1942.
- (3) Explain the aftermath of the cold war.

Q. 7. Answer the following questions with the help of given points

[15]

(Any THREE) :

- (1) Write a note on Afghan - Maratha relations :
  - (a) First invasion of Abdali in 1748
  - (b) Third invasion of Abdali in 1757
  - (c) Fourth invasion of Abdali in 1759 (Third battle of Panipat)

- (2) Write about the merger of Kashmir princely state :
- (a) Invasion of armed intruders from border of Pakistan
  - (b) Instrument of Accession
  - (c) Merger
- (3) Explain the impact of both world wars :
- (a) Loss of life and economy
  - (b) Stand taken by Indian National Congress
  - (c) Impact on England
- (4) Write about the liberation (freedom) of colonies :
- (a) Maldives
  - (b) Sri Lanka
- (5) Write the information about Rahibai Pupere's work for preservation of seeds of native variety :
- (a) Beginning of work
  - (b) Contribution
  - (c) Awards

--	--	--	--	--	--

2022 III 30

1500

J-881

(E)

Arts, Sci

SOCIOLOGY (45)

Time : 3 Hrs.

(6 Pages)

Max. Marks : 80

- Note :** (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.
(3) Minimum 4 points are expected for sub-questions of 4 marks.
(4) Write answers to each question on a new page.

Q. 1. Attempt the objective type questions.**[20]**

(A) Complete and rewrite the following statements by selecting appropriate alternatives given in the brackets : (5)

- (1) Shvetambara and Digambara are two sets of _____.
[Hinduism, Buddhism, Jainism]
- (2) Over 55% of tribal population in India is found in the _____ region of the country.
[Western, Central, Southern]
- (3) India has adopted _____ -language formula.
[two, three, four]
- (4) The use of computers to streamline job application is called _____.
[industrialization, globalization, digitalization]

- (5) The message, “educate, organize, agitate” was given by _____.
[Dr. B. R. Ambedkar, Mahatma Jyotiba Phule, Maharishi Karve]

(B) Correct the incorrect pair in following and rewrite it: (5)

- (1) (I) Fire temple — Parsis
(II) Langar — festival
(III) Sangam Period — Tamilnadu and Kerala
(IV) Upanishadas — Hinduism
- (2) (I) Warli rain dance — Kambad dance
(II) Initiative for rural development — Community Development Programme
(III) Three tier system of governance — Integrated Rural Development Programme
(IV) Sewage problem — Urban Community
- (3) (I) Conflict based on language — Linguism
(II) Conflict based on religion — Terrorism
(III) Conflict based on caste — Casteism
(IV) Conflict based on region — Regionalism
- (4) (I) The Sati Prohibition Act — 1929
(II) The Widow Remarriage Act — 1856
(III) The Female Infanticide Act — 1870

(IV) The Age of consent — 1891
at Marriage Act

- (5) (I) Domestic Violence — Abuse within the family
(II) Crop insurance — To increase crop
productivity
(III) Psychological trauma — Psychiatric treatment
(IV) Patriarchy — Male dominance

(C) Identify the appropriate term from the given options in the box and rewrite it against the given statement : (5)

Naturism, Arya Samaj, Dr. B. R. Ambedkar, Narcotic drugs, Dr. Manmohan Singh, Brahmo Samaj
--

- (1) An association established by Swami Dayanand Saraswati.
(2) Worshipping the natural forces like Sun, Fire, Water.
(3) It can lead to physical health problems.
(4) Finance Minister at the time of New Economic Policy of 1991.
(5) Depressed classes Education Society.

(D) Correct the underlined words, complete and rewrite the statements: (5)

- (1) Golden temple is built at Jalandar.
(2) The New Economic Policy is popularly called as BPL policy.
(3) The Quit India Resolution was passed in the year 1932.
(4) Dominance of caste system is found in tribal community.
(5) Judaism is polytheistic religion.

Q. 2. Write short notes on the following (Any TWO) : [8]

- (1) Consequences of colonialism in India.
- (2) Chipko movement.
- (3) Characteristics of globalization.

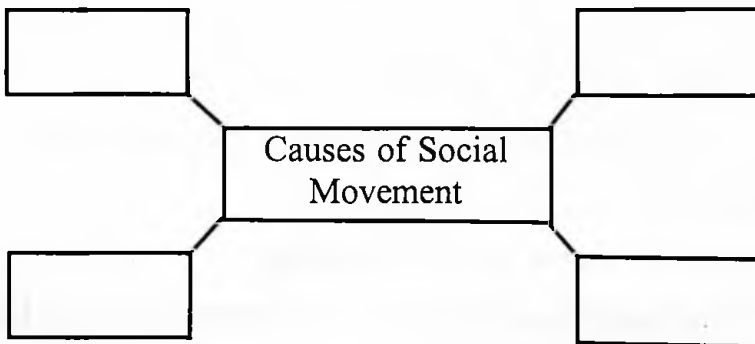
Q. 3. Differentiate between (Any THREE) : [12]

- (1) Christianity and Islam
- (2) Rural Community and Tribal Community
- (3) Casteism and Communalism
- (4) Language diversity and Regional diversity
- (5) Mobile addiction and Drug addiction

Q. 4. Explain the following concepts with examples (Any TWO) : [8]

- (1) Varna System
- (2) Modernization
- (3) Digitalization

Q. 5. (A) Complete the concept map : (4) [12]

(B) State whether the following statements are True or False with reasons (Any TWO) (Any Three points) : (8)

- (1) Economic inequality has no effect on Society.
- (2) Globalization has created several problems.
- (3) Modern industry is based on profit making.

- Q. 6. (A) Read the following passage and answer the questions given below : [10] (6)

Read the make-believe speech made by a representative of the Governing Body to its Executive Committee meeting, in a well-known international firm located in Pune.

“Good Morning. The Board of Directors has asked me to communicate with you all a policy decision that has been taken by the higher management. Two policies have been taken by our company. One, there shall be a confidential, two-way appraisal of all employees from the coming financial year. Every employee will be assessed by one’s immediate senior, one’s team members and by oneself through self-appraisal. Juniors will also assess the seniors to whom they report. There are specific criteria on which assessment will take place. A second policy decision is for the company to make every effort to ‘Go Green’ in keeping with the international commitment towards a cleaner and greener environment. You may please share this decision to members of your respective departments today, through our e-portal systems. Feedback from all employees are welcome but they must be made within a week from today, to the Human Resource Department, via the e-portal.”

- (1) How are the policies adopted by the Board of Directors beneficial ?
- (2) In what ways can you promote “Go Green” in your community ?

(B) Give your personal response on the following statements

(Any ONE):

(4)

- (1) Social reform movements are still continuing in 21st century in India.
- (2) Give your suggestions to overcome the problems faced by the aged.

Q. 7. Answer any ONE of the following questions in detail in about 150-200 words :

[10]

- (1) Urban community is facing several problems. Elaborate 'any five' problems and suggest measures to solve these problems.
- (2) There are various types of addiction. Elaborate their causes and consequences.

SEAT NUMBER

--	--	--	--	--	--

2022	IV	07	1500	J - 718	(U)
URDU (05)					
Time : 3 Hrs.		(15 Pages)		Max. Marks : 80	

سرگرمی نامے کے لیے ہدایات

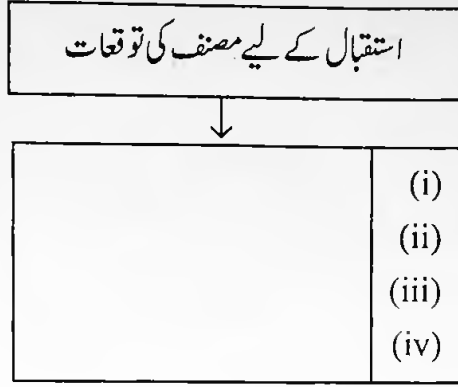
- (۱) سرگرمی نامے میں دی ہوئی ہدایات کے مطابق خاکے صرف پین سے بنائیں۔
- (۲) تحریری حصے کی سرگرمیوں میں خاکے بنانے کی ضرورت نہیں ہے اور نہ ہی سوال لکھنا ضروری ہے۔ اس لیے وقت ضائع نہ کریں۔
- (۳) سرگرمی نامے کی معروضی سرگرمیوں اور قواعد پر مبنی سرگرمیوں کی جانچ ممتحن ہدایات کے عین مطابق کرتا ہے، اس لیے ہدایات بغور پڑھیں۔
- (۴) سرگرمی نامے کا تحریری حصہ جانچتے وقت ممتحن آپ کی تحریری مہارت، موثر اندازِ بیان، پُرکشش خیالات، مناسب الفاظ، جملوں کے تسلسل، بر محل موزوں اشعار، محاورے، کہاوتوں اور بولی کے استعمال، املا وغیرہ پر خصوصی توجہ دیتے ہوئے نمبرات تفویض کرنا ہے۔
- (۵) خوش خطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

حصہ ۱ : نثر۔ کل نمبرات 20

- سوال 1 :- (الف) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔
- (7) (۱) درج ذیل رواں خاکے مکمل کیجئے۔ (2)

0	7	1	8
---	---	---	---

ریل کے سفر کے لیے درجہ اول کا ٹکٹ ملا۔ یہ بھی ہماری عالی جاہی کی علامت تھی۔ ٹکٹ دیکھنے والا ڈبے میں داخل ہوتا تو سر کہہ کر خطاب کرتے۔ خدا جانے انھیں کیسے محسوس ہو جاتا ہے کہ یہ عام آدمی نہیں، لفٹین ہے۔ بہر حال ہم ان سے وہی سلوک کرتے جو ایک افسر کو درمیانے درجے کے سرکاری ملازم سے کرنا چاہیے اور اتفاق رائے اس بات پر ہوا کہ معمولی فرق ہے۔ چنانچہ رتلام اور مہو کے درمیان ہمارا مزاج عرش معلیٰ سے کچھ ہی ادھر تھا۔

آخر مہو کا اسٹیشن آ گیا۔ توقع تھی کہ ہمارے استقبال کے لیے فوج کا دستہ آئے گا، بینڈ ہوگا، موٹریں ہوں گی جن کے ڈرائیور ہمارے لیے دروازہ کھولیں گے اور بادب با ملاحظہ ہمیں اپنے بنگلوں تک پہنچادیں گے لیکن دیکھا تو یہاں کا بندوبست کسی قدر مختلف نظر آیا۔ استقبال کے لیے آدمی تو تھے لیکن ان میں ایسی وافر آدمیت نہ تھی۔ گاڑی رُکی تو ہمارے ڈبے میں ایک گورا داخل ہوا جس کے بازو پر تین سفید دھجیاں لگی تھیں۔ آتے ہی بولا، ”اگر اس ڈبے میں کوئی کیڈٹ ہے، تو ابھی مت باہر نکلے۔“

ہم بیٹھ تو گئے لیکن اس گورے کی زبان بے حد کھردری لگی۔ علاوہ ازیں کیڈٹ کا لفظ سن کر کچھ تشویش سی ہوئی کہ ہم سے کوئی دھوکا تو نہیں ہو رہا۔ لفٹین تو لفٹین ہوا، یہ کیڈٹ کیا جنس ہے؟ چنانچہ ہمیں ذرا پختہ سا شبہ ہونے لگا کہ ان انگریزوں نے لفٹین سے وصل کی کچھ خفیہ شرطیں بھی ٹھہرا رکھی ہیں جن سے ہمیں پہلے آگاہ نہیں کیا گیا۔

(2) درج ذیل جملوں کے لیے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے لکھئے۔ (۲)

(i) ریل کے سفر کے لیے.....

(الف) درجہ دوم کا ٹکٹ ملا۔

(ب) درجہ اول کا ٹکٹ ملا۔

(ج) عام درجے کا ٹکٹ ملا۔

(د) ٹکٹ نہیں ملا۔

(ii) خدا جانے انھیں کیسے محسوس ہو جاتا کہ یہ.....

(الف) عام آدمی نہیں لفظین ہے۔

(ب) عام آدمی ہے اور مزدور ہے۔

(ج) عام آدمی نہیں، جرنیل ہے۔

(د) عام آدمی نہیں، کیپٹن ہے۔

(iii) ہمارے مزاج.....

(الف) عرشِ معلیٰ سے کچھ ہی اُدھر تھا۔

(ب) عرشِ معلیٰ سے کچھ ہی اُدھر تھا۔

(ج) عرشِ اعظم سے بہت اُدھر تھا۔

(د) عرشِ اعظم پر تھا۔

(iv) لیکن اس گورے کی زبان.....

(الف) بے حد شیریں لگی۔

(ب) بے حد تلخ لگی۔

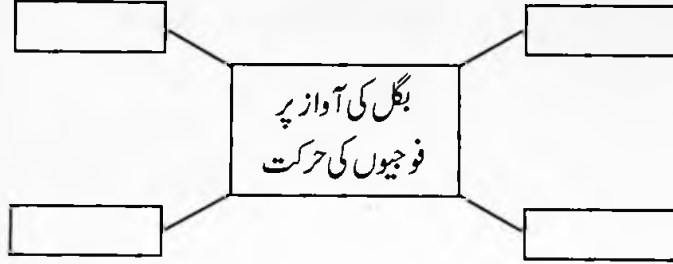
(ج) بے حد کھردری لگی۔

(د) بے حد نازک لگی۔

(3) انسان میں انسانیت بھی ہونی چاہیے، ذاتی رائے تحریر کیجئے۔ (۳)

(ب) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(1) درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

ایک چھوٹی سی چھاؤنی میں ایک بگل بردار رہتا تھا۔ اس کے بگل پر چھاؤنی جاگتی تھی۔ صبح سویرے گہری نیند سوتے فوجی بگل کی آواز پر چونک کر اُٹھتے، جلدی جلدی کپڑے پہنتے اور نیم غنودگی میں قطاروں میں آکر کھڑے ہو جاتے۔ بگل کی لے اور اس کے اُتار چڑھاؤ پر ڈرل شروع ہوتی۔ سپاہی سے افسر تک، سب اس کے بگل کی آواز پر دائیں سے بائیں اور بائیں سے دائیں ہوتے اور جب تک بگل بجتا رہتا، ان کی بھاگ دوڑ جاری رہتی۔ بگل بجاتے ہوئے بگل بردار کی آنکھوں میں تقاضا کی ایک شان ہوتی۔ اُسے اس بات کا احساس تھا کہ اس کے بگل کی آواز پر پوری پلاٹون ادھر سے ادھر ہو جاتی ہے اور وہ اکثر اپنی بیوی سے بھی اس کا ذکر کرتا۔

”بھلی مانس“ میرا بگل نہ بجے تو پوری پلٹن سوئی رہ جائے۔“

بیوی بے نیازی سے شانے ہلاتی تو وہ کہتا، ”جھوٹ نہیں بولتا۔ سپاہی کی تو کیا حیثیت؟، بڑا افسر تک میرے بگل کے تابع ہے۔“ پھر خود ہی اس کا سر بلند ہو جاتا..... ”میں کوئی معمولی چیز نہیں۔“

وہ اپنے بگل کو تھپتھپاتا، ”پوری پلٹن کیا، ساری چھاؤنی اس کی ماتحت ہے۔“

بیوی کی آنکھوں میں خاندان کے لیے ایک سرشاری کی سی کیفیت آجاتی۔ واقعی وہ سچ

ہی کہتا ہوگا۔ اور اسے بگل والے کی بیوی ہونے پر فخر کا احساس ہوتا۔ بگل والا کبھی کبھی اپنے دوستوں سے بھی کہتا..... ”یہ بگل نہیں، اس کی آواز میں ایک جادو ہے اور اس جادو کا جادوگر میں ہوں۔“

(۲) درج ذیل کی سرگرمیاں ایک جملے میں مکمل کیجئے۔ (2)

(i) بگل بردار کی آنکھوں کی کیفیت بیان کیجئے۔

(ii) بگل سے متعلق بگل بردار کا خیال بیان کیجئے۔

(۳) کسی مقصد کی تکمیل میں نظم و ضبط کی اہمیت پر اظہار خیال کیجئے۔ (3)

(ج) درج ذیل غیر درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)

(۱) درج ذیل جدولی خاکہ مکمل کیجئے۔ (2)

حسد کا انجام	محسود	حاسد
.....	.....	(i) قاتیل
.....	حضرت آدمؑ	(ii) .....

تماشا یہ ہے کہ حسد سے محسود کو بجائے ضرر پہنچنے کے فائدہ ہوتا ہے۔ یعنی غور کرو تو اس کی خواہش اور خوشی یہ ہوگی کہ اس کا یہ خواہ ہمیشہ تکلیف میں رہے۔ بس حسد کے رنج سے زیادہ اور کیا تکلیف ہو سکتی ہے، سوائے حاسد کے کوئی ظالم ایسا نہ دیکھا ہوگا جو بسبب اپنے ظلم کے آپ ہی مظلوم ہو۔ عجب لطف کی بات ہے کہ حاسد محسود کی دولت و نعمت کا زوال چاہتا ہے اور وہ زائل نہیں ہوتی بلکہ آپ ہی رنج میں گرفتار اور تمام لوگوں کی نظر میں ذلیل و خوار رہتا ہے اور اس صفت..... کے سبب سے کوئی شخص اس کی طرف التفات نہیں کرتا۔ سب کم حوصلہ اس کو سمجھتے ہیں۔ وہ سمجھتا تو یہ ہے کہ میں فلاں شخص کا دشمن ہوں اور حقیقت

میں اپنا ہی دشمن ہوتا ہے اور اس کا دوست بس جس کسی کو خدائے تعالیٰ نے کچھ بھی عقل و تمیز عنایت کی ہوگی اور وہ حسد کی حقیقت کو سمجھ لے گا تو ضرور اس سے اجتناب کرے گا۔ علاوہ اس کے مرض حسد کا ایک علاج یہ ہے کہ حسد کی راہ سے کسی کو لعنت و ملامت کرنے کا خیال آوے تو اس کی صفت اور ثنا کرنے لگے اگر تکبر کا ارادہ ہو تو تواضع اور فروتنی جتا دے۔ کسی کی نعمت و دولت کے زوال کے در پے ہونے کو جی چاہے تو اس کی زیادتی میں کوشش کرے اور اس سے بہتر کوئی علاج نہیں کہ محسود کی غیبت میں اس کی تعریف کرے جس سے یہ حاصل ہوگا کہ وہ سن کر خوش ہوگا اور اس کے دل میں محبت پیدا ہوگی اور اس کی محبت کا اثر اس کے دل میں بھی ہوگا اور انجام کو دوستی ہو جاوے گی اور حاسد کو اس بات کا بھی خیال چاہیے کہ یہ حسد وہ چیز ہے جس کے سبب برادرانِ یوسفؑ نے اپنے بھائی یوسفؑ کے ساتھ حسد کر کے کیا نتیجہ اٹھایا اور قابیل نے اپنے بھائی ہابیل کو جو قتل کیا اور آخر کو ذلیل اور شرمندہ ہوا، منشا اس کا یہی حسد تھا۔ شیطان نے حضرت آدمؑ سے جو حسد کیا، مردودِ خلاق ہوا۔ کیا پھل پایا۔

(۲) ہدایت کے مطابق ذخیرۃ الفاظ کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (2)

(i) لفظ ”غیبت“ کا ہم معنی لفظ درج ذیل متبادلات سے تلاش کر کے لکھئے۔

(الف) غیر موجودگی (ب) پیٹھ پیچھے بُرائی کرنا

(ج) تعریف کرنا (د) غیب

(ii) درج ذیل ذخیرۃ الفاظ سے غیر متعلقہ لفظ تلاش کر کے لکھئے۔

(الف) ذلیل (ب) ذلت

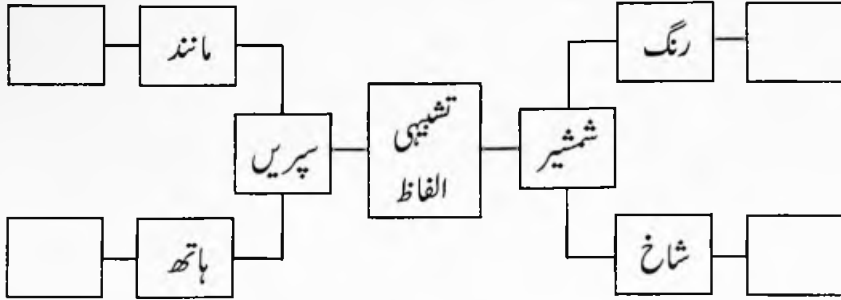
(ج) زایل (د) تذلیل

(۳) حسد سے متعلق ذاتی رائے تحریر کیجئے۔ (2)

حصہ ۲: نظم / غزل / قطعہ / رباعی۔ کل نمبرات 16

سوال 2 :- (الف) درج ذیل درسی نظم کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(1) تشبیہی الفاظ کی مدد سے شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

اس صف کے سرے پر جو چلی تیغ دو پیکر دم تیغ دو دم نے لیا اس صف کے سرے پر
 پھر دوسری صف پر جو چلی واں سے پلٹ کر باقی کسی دشن کے بدن پر نہ رہا سر
 گر طارم اعلیٰ پہ گبے فرق لعین پر
 گر فرق زمیں، گر بہ سرگا و زمیں پر

شمشیر جو تھی رنگ میں الماس کی مثال فرجان کی تھی شاخ کہ بس خوں سے ہوئی لال
 تیروں کی یعنوں کے تو اتر پہ چلے بھال مانند ذرہ تھیں سپریں ہاتھوں میں فرباں
 تھی چشم زره پوش شجاعت کے جو پل میں

اک دم میں گرفتار ہوئے دام اجل میں
 وہ تیغ بلندی سے جو آتی سوئے پستی پستی میں جلا دیتی تھی وہ خرمن ہستی
 ہستی کی نہ باقی رہی نامردوں کو مستی مستی انھیں پر خواب اہل کی ہوئی پستی
 جس طرح سے گرتی تھی وہ انبوہ کے اوپر
 بجلی بھی تڑپ کر نہ گرے کوہ کے اوپر

(۲) درج ذیل فقروں کے لیے نظم کے اقتباس کی روشنی میں صحیح مفہوم تلاش کر کے لکھئے۔ (2)

(i) دوسری صف میں تلوار کے چلنے کا اثر .....

- (الف) دشمن کے بدن پر سر باقی رہا
(ب) کسی دشمن کے بدن پر سر باقی نہ رہا
(ج) کسی دشمن کا بدن باقی نہ رہا
(د) لشکر باقی نہ رہا

(ii) جب تیغ اوپر سے نیچے آئی .....

- (الف) پستی میں خرمین ہستی جلا دیتی
(ب) پستی میں گلشن ہستی جلا دیتی
(ج) بلندی میں دامن ہستی جلا دیتی
(د) پستی میں دامن ہستی جلا دیتی

(iii) مستی انھیں پر خواب اجل کی ہوئی .....

- (الف) پستی (ب) ہستی
(ج) مستی (د) کشتی

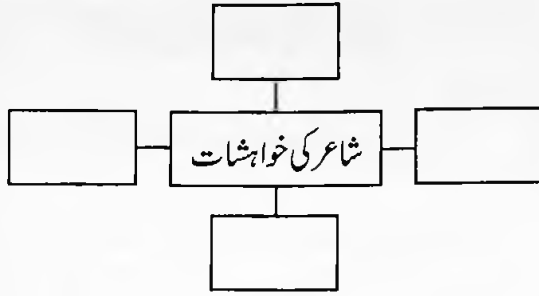
(iv) بجلی بھی تڑپ کر نہ گرے .....

- (الف) ندی کے اوپر (ب) باڑھ کے اوپر
(ج) کوہ کے اوپر (د) مٹی کے اوپر

(۳) درج ذیل شعر کی استہسانی وضاحت کیجئے۔ (2)

تھی چشم ذرہ پوش شجاعت کے جو پل میں
اک دم زمیں گرفتار ہوئے دام اجل میں

- (ب) درج ذیل درسی غزل کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)
- (1) درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔
- (2)

سیم و گہر، نہ تاج و کمر چاہیے ہمیں
 دادِ ہنر بہ طرزِ دگر چاہیے ہمیں
 رنموں سے جو کہ چور ہیں، سب کی بصیرتیں
 کس سے کہیں، شعورِ نظر چاہیے ہمیں
 ہے رہروانِ شوق کو یہ بانگین بہت
 چہرے پہ بس غبارِ سفر چاہیے ہمیں
 اوروں سے مختلف ہم، ہمارا معاملہ
 شوریدہ سر ہیں، دشت میں گھر چاہیے ہمیں
 تم شوق سے خلاؤں کی پیمائش کرو
 اپنی زمیں پہ راہ گزر چاہیے ہمیں
 یہ ذات کا طلسم یہ بے منظری کی دھند
 یوں ہے کہ چشمِ خویش نگر چاہیے ہمیں
 تیشہ زنی تو شیوہ اہل قلم نہیں
 ہیرے تراشنے کا ہنر چاہیے ہمیں
 کیوں اے فضا چراغِ جلائیں چراغ سے
 خورشید اپنا، اپنی سحر چاہیے ہمیں

(2) (۲) درج ذیل سرگرمیاں ایک جملے میں مکمل کیجئے۔

(i) شاعر جو نہیں چاہتا، اسے بیان کیجئے۔

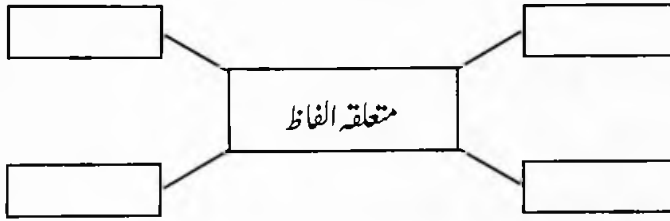
(ii) چشم خویش نگر کا مطلب تحریر کیجئے۔

(2) (۳) درج ذیل شعر کی استہسانی وضاحت کیجئے۔

کیوں اے فضا چراغ جلائیں چراغ سے
خورشید اپنا، اپنی سحر چاہیے ہمیں

(4) (ج) درج ذیل شعری قطع کا بغور مطالعہ کر کے استہسان کلام کی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) (۱) قطع میں آئے متعلقہ الفاظ کی مدد سے درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

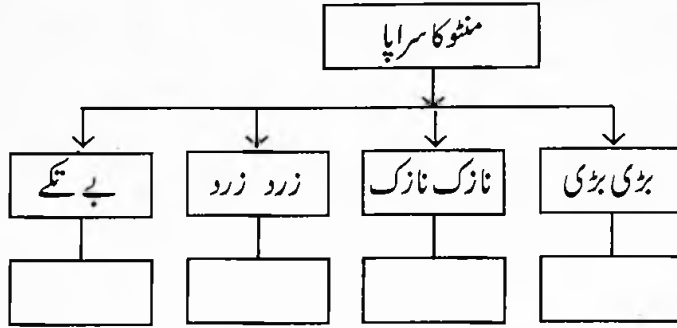
دیکھتے ہیں جلوہ گل ہائے رنگا رنگ ہم
آخرش ہوگا وہی اک دن خزاں کے ہاتھ سے
ہے غنیمت کوئی دم نظارہ رنگ بہار
مثل زگس اس چمن میں جب تلک ہے چشم وا
جو کہ عالم اپنا اس نشوونما سے پہلے تھا
پھر کہاں یہ گلشن و گل اور یہ سبزہ، ہوا

(2) (۲) درج ذیل شعر کی استہسانی وضاحت کیجئے۔

ہے غنیمت کوئی دم نظارہ رنگ بہار
پھر کہاں یہ گلشن و گل اور یہ سبزہ، ہوا

حصہ ۳ : اضافی مطالعہ۔ کل نمبرات 12

- (6) سوال 3 :- (الف) درج ذیل اضافی مطالعہ کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔
- (2) درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

دوسرے لمحے ہم دونوں پوری تندہی سے جٹ کر بحث کرنے لگے کہ دو تین بار بات الجھ گئی، لیکن ذرا سا تکلف باقی تھا، لہذا دوسری ملاقات کے لیے اٹھا رکھی۔ کئی گھنٹے ہمارے جڑے مشینوں کی طرح مختلف موضوعات پر جملے گزرتے رہے اور میں نے جلد ہی معلوم کیا کہ میری طرح منشو بھی بات کاٹنے کا عادی ہے۔ پوری بات سننے سے پہلے ہی بول پڑتا ہے اور جو رہا سہا تکلف تھا، وہ بھی غائب ہو گیا۔ باتوں نے بحث اور بحث نے باقاعدہ نوک جھونک کی صورت اختیار کر لی اور صرف چند گھنٹوں کی جان پہچان کے بل بوتے پر ہم نے ایک دوسرے کو نہایت ادبی قسم کے لفظوں میں احمق، بھٹکی اور کج بحث کہہ ڈالا۔

گھمسان کے بیچ میں نے ایک بار کنارے ہو کر غور سے دیکھا۔ موٹے موٹے شیشوں کے پیچھے لپکتی بڑی بڑی سیاہ پتیلیوں والی آنکھیں جنہیں دیکھ کر مجھے بے ساختہ مور کے پر یاد آ گئے۔ مور کے پر اور آنکھوں کا کیا جوڑ؟ یہ مجھے کبھی نہ معلوم ہوسکا۔ مگر جب بھی میں نے ان آنکھوں کو دیکھا، مجھے مور کے پر یاد آ گئے۔ شاید رعونت اور گستاخی کے ساتھ ساتھ ان میں بے ساختہ شگفتگی مجھے مور کے پروں کی یاد دلاتی تھی۔ ان آنکھوں کو دیکھ کر میرا دل دھک سے رہ گیا۔ انہیں تو میں نے کہیں دیکھا ہے۔ بہت قریب سے دیکھا ہے۔ قہقہہ

لگاتے، سنجیدگی سے مسکراتے، طنز کے نشتر برساتے اور پھر نزع کے عالم میں پتھراتے، وہی نازک نازک ہاتھ پر، سر پر ٹوکرا بھر بال، پیچکے زرد زرد گال اور کچھ بے نکلے سے دانت۔ نہ جانے کس بات پر میں نے کہا، ”یہ بالکل غلط ہے“ اور ہم باقاعدہ لڑ پڑے۔

(۲) درج ذیل کے لیے صحیح متبادل تلاش کر کے لکھئے۔

(i) ہم دونوں پوری تندی سے جُٹ کر .....

(الف) بات کرنے لگے (ب) گفتگو کرنے لگے

(ج) بحث کرنے لگے (د) تکرار کرنے لگے

(ii) کئی گھنٹے ہمارے جڑے مشینوں کی طرح مختلف موضوعات پر .....

(الف) جملے کترتے رہے (ب) جملے بناتے رہے

(ج) جملے کاٹتے رہے (د) جملے جماتے رہے

(iii) جب بھی ان آنکھوں کو میں نے دیکھا مجھے .....

(الف) مور کے پیر یاد آ گئے (ب) مور کے پر یاد آ گئے

(ج) مور کا سر یاد آ گیا (د) مور کی آنکھیں یاد آ گئیں

(iv) طنز کے نشتر برساتے اور نزع کے .....

(الف) عالم میں گھبراتے (ب) عالم میں شر ماتے

(ج) عالم میں پتھراتے (د) عالم میں مسکراتے

(۳) بحث اور جھگڑے میں فرق بیان کیجئے۔

(ب) درج ذیل میں سے کوئی دو سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(۱) مصنفہ اور منٹو کی پہلی ملاقات کا احوال بیان کیجئے۔

(۲) پاکستان جانے کے بعد منٹو کے حالات بیان کیجئے۔

- (۳) خاکے سے باقر مہدی کی جن خوبیوں کا اظہار ہوتا ہے، انہیں تحریر کیجئے۔
- (۴) خاکے میں باقر مہدی اور قاضی سلیم کے اختلاف پر مبنی واقعہ مختصراً بیان کیجئے۔
- (۵) خاکہ نگار کے نزدیک باقر مہدی کی شخصیت کا تابناک پہلو بیان کیجئے۔

حصہ ۴ : قواعد۔ کل نمبرات 14

- سوال 4 :- (الف) ہدایات کے مطابق سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (8)
- (1) درج ذیل محاوروں کو جملوں میں استعمال کیجئے۔ (2)
- (i) کھوے سے کھوا چھلنا
- (ii) روح کا پنپنا
- (2) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک) (2)
- (i) بعد لمحہ کے شاہزادے پر بے ہوشی طاری ہوئی۔
- (منفی جملے میں تحویل کیجئے)
- (ii) تم سمجھتے ہو کہ میں مجبور نہیں؟
- (استفہامیہ اقراری میں تبدیل کیجئے)
- (2) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک) (2)
- (i) نم ہوا کے دوش پر ایک دل دوز کراہ سنائی دی۔
- (حرفی تجزیہ کیجئے)
- (ii) گورا وہی حرکتیں کرتا تھا جو لفظینی کے منافی تھیں۔
- (نحوی تجزیہ کیجئے)
- (2) ذیل کے جملوں میں موجود لفظی مرکبات کو جدول کے مطابق تقسیم کیجئے۔ (2)
- (i) بیل گاڑی اور ریل گاڑی کا کوئی موازنہ نہیں ہے۔

(ii) میں اپنے پرنسپل صاحب کا بھی شکر گزار ہوں۔

ہندی + ہندی	انگریزی + عربی

(6) (ب) ہدایات کے مطابق ذیل کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔

(2) (1) ہدایت کے مطابق کوئی ایک سرگرمی مکمل کیجئے۔

(i) بوند تھمی نہیں ہے اب کے سال

چرخ گویا ہے، آب درغربال

درج بالا شعر کی صنعت پہچان کر اس کی قسم بتائیے۔

(ii) اس کے دست و دل کے رشک و شرم سے

خون ہے دل کان کا، دریا ہے آب

درج بالا شعر سے لف و نشر سے ربط والے الفاظ آمنے سامنے لکھئے۔

(1) (۲) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر میں آنے والی تجنیس کا نام لکھئے۔

(i) نہ تھا ثانی او سے روئے زمیں پر

مجھے اس کے حکم میں سب بحر ہوا بر

(ii) نہیں عشق سے زرد، زردار میں ہوں

اگر ہے وہ یوسفؑ، خریدار میں ہوں

(3) (۳) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام لکھئے۔

(i) ادب تا چند اے دستِ ہوس قاتل کے دامن کا

سنجھل سکتا نہیں اب دوش سے بوجھ اپنی گردن کا

(ii) مقاماتِ اربابِ جاں اور بجلی ہیں

مکان اور بھی لامکان اور بھی ہیں

حصہ ۵ : اطلاقی تحریری سرگرمیاں۔ کل نمبرات 18

- (6) سوال 5 :- (الف) آپ نے کورونا وائرس سے پھیلنے والی بیماری کو وڈ۔۱۹ کے مریضوں کا علاج کرنے والے ڈاکٹر سے ملاقات کی۔ اس انٹرویو کے لیے تعارف اور سوالنامہ ترتیب دیجئے۔
درج ذیل نکات کی مدد سے:
- (i) مرض کی شناخت (ii) بیماری کا علاج
(ii) احتیاطی تدابیر (iv) مریض اور دیگر لوگوں کو مشورہ
(v) علاج میں ہونے والی پریشائیاں (vi) مزید نکات کا اضافہ کیا جاسکتا ہے
- (6) (ب) آپ کے کالج میں منعقدہ ”یوم جمہوریہ“ کی تقریب کی روداد تحریر کیجئے۔
- (6) (ج) صوبائی حکومت کی جانب سے چلائی جانے والی ”صفائی مہم بیداری“ سے متعلق فچر تیار کیجئے۔

